Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.
This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey.

BAŞLANGICIN TARİHİ

ŞANLIURFA

HISTORY OF THE BEGINNING

Republic of Turkey
Ministry of Industry and Technology

COMPETITIVE SECTORS PROGRAMME

KARACADAĞ

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.
This project is co-financed by the European Union and the Republic of Turkey.

BAŞLANGICIN TARİHİ

ŞANLIURFA

HISTORY OF THE BEGINNING

Republic of Turkey
Ministry of Industry and Technology

COMPETITIVE SECTORS PROGRAMME

KARACADAĞ

Sunuş
Foreword

Peygamberler şehri, medeniyetin beşiği, tarihin sıfır noktası... Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde yer alan Şanlıurfa iline verilen bu adlar, Göbekli Tepe'de keşfedilen 12.000 yıllık tarihini; Hz. Eyüp, Hz. Elyesa, Hz. İbrahim, Hz. Suayp gibi peygamberlere ev sahipliği yapmış olmasını; eski İpek Yolu'nda Afrika, Asya ve Avrupa ticaret rotalarının kesiştiği stratejik konumu anlatmaktadır.

Rekabetçi Sektörler Programı çerçevesinde Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde uygulanan Şanlıurfa'da Tarih Yeniden Canlanıyor Projesi, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından ortaklaşa finanse edilmektedir. Proje; Karacadağ Kalkınma Ajansı, Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, Kaymakamlıklar ve Belediyeler ile yerel topluluk ile birlikte çalışmaktadır. Projenin genel hedefi etkili bir turizm destinasyon yönetimi modeli ve kamu-özel ortaklığına (KÖO) dayalı etkin bir yönetişim yapısının geliştirilmesi ve uygulanması yoluyla özellikle bölgesel rekabet gücünü artırmaya yönelik çalışmalar yürütülerek Şanlıurfa'nın sosyal ve ekonomik gelişimine katkı sağlamaktır.

Land of prophets, cradle of civilisation, ground zero of history. The titles bestowed upon Şanlıurfa, located in the South East Anatolia region of Turkey, speak of its 12,000-year history as uncovered in ancient Göbekli Tepe, its plethora of religious sites connected to important figures such as Job (Hz. Eyup), Elijah (Hz. Elyasa), Abraham (Hz. Ibrahim) and Jethro (Hz. Suayp), and its strategic location where the trade routes of Africa, Asia and Europe intersect in the Old Silk Road.

The Revitalisation of History in Şanlıurfa Project, implemented under the Ministry of Industry and Technology as part of the Competitive Sectors Programme was funded by the European Union and the Republic of Turkey. The project worked with Karadağ Development Agency, Şanlıurfa Metropolitan and District Governments and Municipalities and the local community. The overall objective of the project is to contribute to the social and economic development of Şanlıurfa by specifically working to improve regional competitiveness through the development and implementation of an efficient tourism destination management model and an effective governance structure based on public-private partnership.

2016-2018 yılları arasında uygulanan projede, ilin turizm yönetişimi; stratejik planlama, pazarlama, kapasite geliştirme konusundaki çalışmalarını güçlendirerek ve ülkedeki diğer turizm projeleri arasında sinerji yaratarak bölgesel rekabetçiliğin artırılması; toplumsal ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

Bu kitapta Şanlıurfa'yı Türkiye'deki en özel ve eşsiz bölgelerden biri yapan muhteşem insanlarını ve güzelliklerini dünyaya tanıtmayı umuyor, sizleri bu muhteşem değerleri deneyimlemeniz için Şanlıurfa'ya davet ediyoruz.

Implemented between 2016-2018, the Project has been working to improve regional competitiveness and contribute to social and economic development by strengthening the province's efforts in tourism governance, marketing, capacity development and the creation of synergies among the country's tourism projects for the benefit of all.

Through this book we hope to bring to life and to the world, the wonderful people and places that make Şanlıurfa one of the most special and unique regions in Turkey and invite you to come and experience it for yourself.

Koordinatör / *Coordinator:* Ebru OKUTAN AKALIN
Yazar / *Author:* Müslüm Cengizhan AKALIN
Grafik Tasarımcı / *Graphic Designer:* Barış KURAN
Fotoğraflar / *Photos:* Saner Cumhur ŞEN

* (33, 62, ve 74. sayfalardaki fotoğraflar Mehmet Ali ÇALKAM tarafından çekilmiştir.)
* *(The photos that placed in pages 33,62,74 are shot by Mehmet Ali ÇALKAM.)*

---

1. Baskı: Ağustos 2018 / *1st Edition: August 2018*

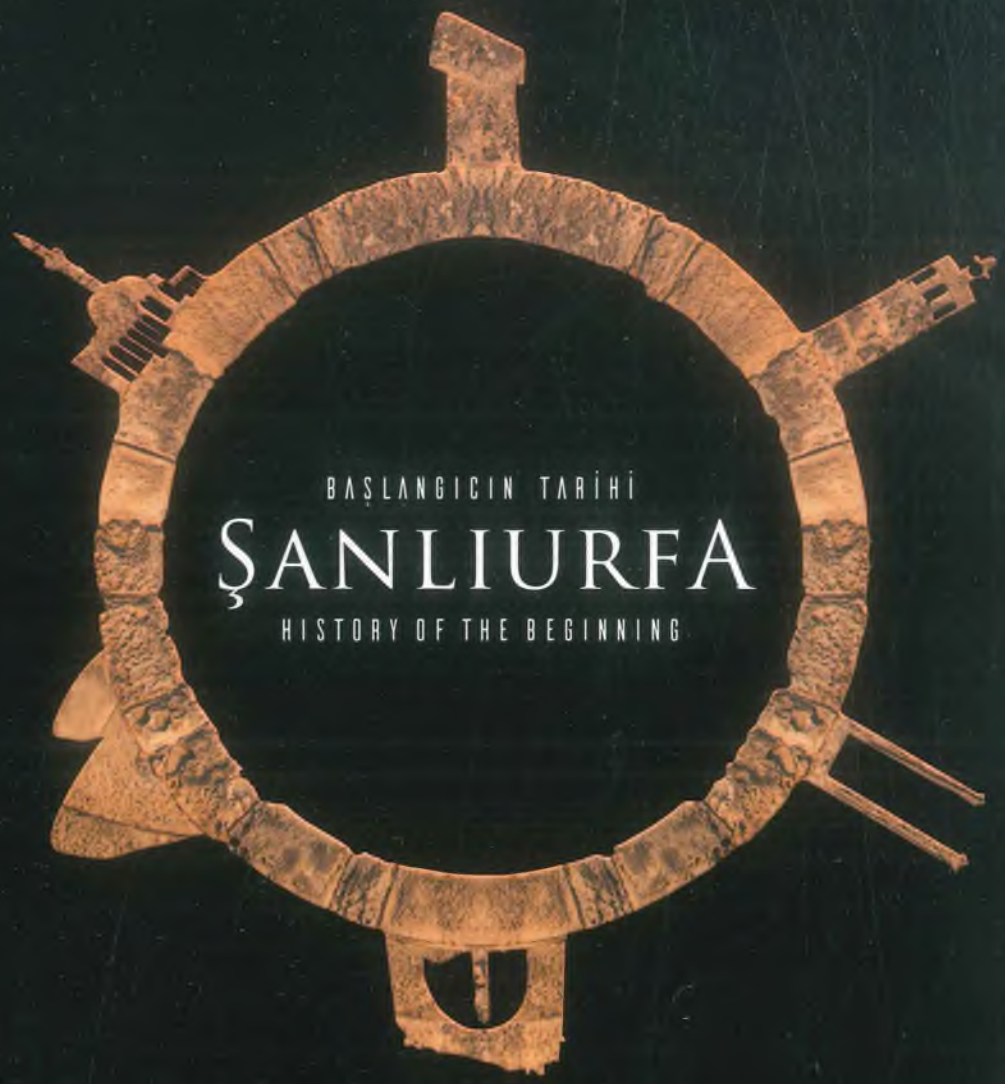

BAŞLANGICIN TARİHİ

ŞANLIURFA

HISTORY OF THE BEGINNING

8 Giriş
INTRODUCTION

10 TARİHİN DERİNLİĞİNDE URFA
THE DEEP HISTORY OF URFA

12 Urfa'ya Tarihin Başlangıcından Bakmak
Seeing Urfa From the Beginning of History

14 Masallar ve Destanlar
Epic Stories and Fairytales

16 Göbekli Tepe: İnancın Saklı Büyüsü
Göbekli Tepe: Hidden Mysteries of Belief

18 Karakoyun Geliyor
Karakoyun is Coming

20 Haleplibahçesi: Zevk'u Safa Bahçelerinden Müzeye
Haleplibahçesi: From Self-Indulgent Gardeo To Museum

28 Amazon Kraliçeleri Urfa'da
The Amazon Queens of Urfa

32 Orpheus Mozaiği Anayurdunda
Orpheus Mosaic Returned Home

32 Surların Eteği: Kızılkoyun
Kızılkoyun: Outshirts of the City Walls

34 Hz. İbrahim'e Serin ve Selamet Olan Ateş
A Cool and Safe Fire For Abraham

38 Zeliha'nın Gözyaşları
The Tears of Zeliha

40 Halilürrahman Gölünde Ürperen Sular
The Chilly Waters of Halilürrahman Lake

42 Rizvaniye'nin Zarafet Dolu Revakları
The Elegant Cloisters of Rızvaniye

44 Mecma'-ül Bahr
Mecma'-ül Bahr

46 Dergah'ın Şifalı Suyu
The Healing Waters of Dervish Lodge

48 Akkoyunlulardan Kalan
The Remains of the Akkoyunlus Dialect

50 İnanç ve Kültürlerin Yan Yana Yaşadığı Yer
Where Faith and Culture Live In Harmony

52 Hz. Eyyub'un Sabır Sınavı
The Patience of Prophet Job

54 Hz. İsa'nın Mendili Barış Masasında
Jesus' Handherchief

56 Kızıl Mescidin Sakladıkları
What Secrets Does the Red Mosque Hold?

57 Urfa Kalesi'nden Öteye
Beyond Urfa Castle

58 Alahan'dan Gümrük Hanı'na
From Ala Han To Gümrük Han

62 "Allah savaş meydanındaki erlerin yardımcısıdır."
"God Helps Soldiers In Battlefields"

63 Mustafa Kemal'in Adını Taşıyan İlk Anıt
The First Monument Bearing the Inscription Mustafa Kemal Ataturk

64 Taşlardaki Usta Nakışlar
Master Embroidery In Stone

66 Fransız Karargahından Kurtuluş Müzesine
From French Headquarters To Independence Museum

68 Urfa'da Bir İnanç Örgüsü
A Place of Faith in Urfa

69 Eski Çağların Büyük Kapısı
A Gate To Ancient Times

70 Bey Kapısındaki Kulelerin Haşmeti
The GloriousTower At Bey Gate

72 Kentin Hafızası
A Memory of The City

73 Mutfak Müzesi Hayatın İçinde
Kitchen Museum: Life Indoors

74 Dualar Allah İçindir
Prayers For God

75 Ustaların Ellerinde Anıtlaşan Taşlar
At The Hands of Masters Stones Become Monuments

76 HANLAR ve ÇARŞILAR
TAVERNS AND BAZAARS

78 Kervan Kokan Çarşılar
Caravan-Scented Bazaars

82 Kervansaray'ların Büyüsü
The Magic of The Caravanserais

84 Kazancı Pazarından Bakırcılara
From Boilersmith To Coppersmith Bazaars

86 MİMARİ ve GÜNDELİK YAŞAM
ARCHITECTURE and DAILY LIFE

88 Işık, Çiçek ve Huzur Dolu Evler
Houses Full of Light, Flowers And Peace

90 Urfa Sokaklarında Gökyüzü Bir Çizgidir
A Line of Sky From Urfa Streets

92 Urfa Sokaklarının Süsleri
Urfa Street Ornaments

94 MÜZİK ve KÜLTÜR
MUSIC AND CULTURE

96 Kökleri Yüzyıllar Öncesine Uzanan Gelenek
Centuries' Old Traditions

98 Dertli Yüreğin Feryadı
The Cry of a Suffering Heart

100 Müzik Müzesi: Geçmişten Bugüne Kurulan Köprüler
Music Museum: A Bridge From Past To Present

103 İnsana Ait Temel Değerlerin Okulu
A School of Human Values

106 DOĞA ve İNSAN
PEOPLE AND NATURE

108 Kuşçuluk, Meraklıları İçin Aşktır
For Fans, Aviculture is True Love

112 "Arap Atı Gibi Sallar Başını / Ne Söyledim Yıktın Hilal Kaşını"
"You are Shaking Your Head Like an Arabian Horse, / Did I Say Something to Make You Sad?"

114 Urfa Dağlarında Gezer Bir Ceylan
The Wandering Gazelle of the Urfa Mountains

116 URFA MUTFAĞI
URFA CUISINE

118 On İki Bin Yıllık Tarihsel Birikimin Sentezi
A Synthesis of Twelve Thousand Years

120 Bostandan Sofraya Ulaşan Tazelik
From Kitchen Garden To Table

121 Ağır Sofraların Yumuşak Huylu Tatlısı
A Delicate Dessert For Large Tables

122 "Köfte Başımın Tacı / Ayran Onun İlacı"
The Perfect Balance For Spicy Çiğköfte is an Ayran Drink

124 Besin Çeşit ve Lezzetinin Mükemmel Uyumu
A Perfect Match of Food, Variety and Taste

127 Damağın Peynir Ve Sade Yağla Derin Muhabbeti
Deep Conversations of Cheese And Butter

128 Kebap Aşkı Her Mevsim Başka Yaşanır
A Kebab For Every Season

132 Yoğurdun Sıra Dışı Lezzeti
The Extraordinary Taste of Yoghurt

133 Ortadoğunun Paylaşılamayan Böreği
Exclusive Pastry of the Middle East

134 Urfa Mutfağının Sönmeyen Ateşi
The Fire In the Urfa Kitchen Never Dies

136 Esnaf Çarşısından Lüks Restoranlara
From Craftsmen's Bazaar To Restaurants

137 Kendisi Acı Sohbeti Tatlı Kahve
A Bitter Yet Agreeable Coffee

138 Zahmetin Zevke Dönüştüğü Lezzet
A Taste To Turn Your Troubles Around

140 İLÇELER
DISTRICTS

142 Harran'dan Aynelarus'a Hz. İbrahim'in Yolu
Abraham's Road, From Harran To Aynelarus

144 "Gelirse Harran Gelmezse Viran"
"If It Comes, It is Harran; If Not, It is Ruin"

145 Nabuna'id'in Rüyası
Dreaming of Nabuna'id

146 İnançların Yöneldiği Mekanlar
The Place Where Faiths Turn

147 Putperestlikten Sabii'liğe
From Idol Worship To Sabian

148 Kadim Kervan Yolunda Paganizmin İzleri
Traces of Paganism In Ancient Caravan Route

152 Harran'ın Kerpiç Evleri
Houses of Harran

154 Kervan Yolu Konakları
Caravan Route Mansions

155 Keşfedilmeyi Bekleyen Yapılar
Buildings Waiting To Be Discovered

156 Dua ve Şükür Mekanları
Tombs of Prayer and Grace

157 Dev Aşiret Çadırlarından Taş Konaklara
From Great Tribal Tents To Stones

158 Anadolu'ya Açılan Kapı
Gateway To Anatolia

160 Işıldayan Kıyılar
The Shiny Coast of Birecik

162 Kelaynakların Sırrı
The Secrets of The Bald Ibis

164 Masal Şehir Artık Yavaş Şehir
Halfeti: A Fairytale Chitta Slow Town

165 Karagül
The "Black Rose" of Halfeti

166 Taş Konaklara Saklanmış Hüzünler
Sorrows Hidden In Stone Mansions

168 Rumkale'de Büyülenen Bakışlar
The Capitvating Sight of Rumkale

171 Ticaret Yollarının Merkezi
Center of Trade Routes

172 Siverek'in Kara Taşları
Black Stones of Siverek

175 Bir Osmanlı Şehri
Siverek Ottoman Town

176 Takoran'ın Vahşi Doğası
The Takoran Wilderness

180 KAYNAKÇA
REFERENCES

Giriş

Introduction

Dünyanın en eski kentlerinden biri olarak Urfa[1], her geçen gün bir yenisi eklenen arkeolojik buluşla kaderini baştan yazıyor. Tarihi neredeyse insanlığın geçmişiyle eşzamanlı kent, uygarlıkların derinlerinde bıraktığı izler bir yana; köklü halk kültürü, çeşitlilik ve yaratıcılıkla beslenen mutfağı, gündelik hayatı, efsaneleri, çarşıları, hanları, gölleri, Fırat Nehri, kuşları, çiçekleri, kısacası her yönüyle kendine özgü bir deneyim öneriyor. Ne kadar keşfedilse daha fazlasını gizliyor sanki, hakkında kaç kitap yazılsa eksik kalıyor.

Bir gezginin Urfa'ya yapacağı ziyarette bu eski toprakların anlattıklarından etkilenmemesi pek mümkün olmuyor. Çünkü bu şehir inançların, peygamberlerin, imparatorların, nehirlerin, bilimin, lezzetlerin, doğal hayatın buluşma noktası olarak büyülemeye devam ediyor. Ve herkese başka bir yüzünü sunabiliyor. Urfalılar ise, tüm misafirperverlikleriyle bu şehri ve hikâyelerini daha davetkâr daha çekici kılıyor.

*1: 1. Dünya savaşı sonunda düzenli bir ordu olmadan, sivil halkın ortak çabalarıyla işgal güçlerine karşı mücadelesi sebebiyle Urfa şehrine 1984 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından "Şanlıurfa" adı verilmiştir.

One of the oldest cities in the world, Urfa[1] is rewriting its destiny with every new archeological find. With its history almost as old as human history, the city offers a unique experience in all aspects such as its deep-rooted folk culture, flourishing and diverse cuisine, daily life, myths, bazaars, taverns, lakes, Euphrates River, birds, flowers and traces of ancient civilizations. It seems that the more it is discovered, the more it hides; no matter how many books are written about it, they fail to suffice.

During a visit to Urfa one cannot be left unimpressed by its ancient land which is a crossroad of faiths, prophets, emperors, rivers, science, food and nature. Urfa shows a different face to everyone with its hospitable people making the city and its stories all the more attractive.

The city of Urfa was renamed "Şanlıurfa" or "Glorious Urfa" after World War I by the Grand National Assembly of Turkey in 1984 because of the defiance of its people against the occupying forces without a regular army.

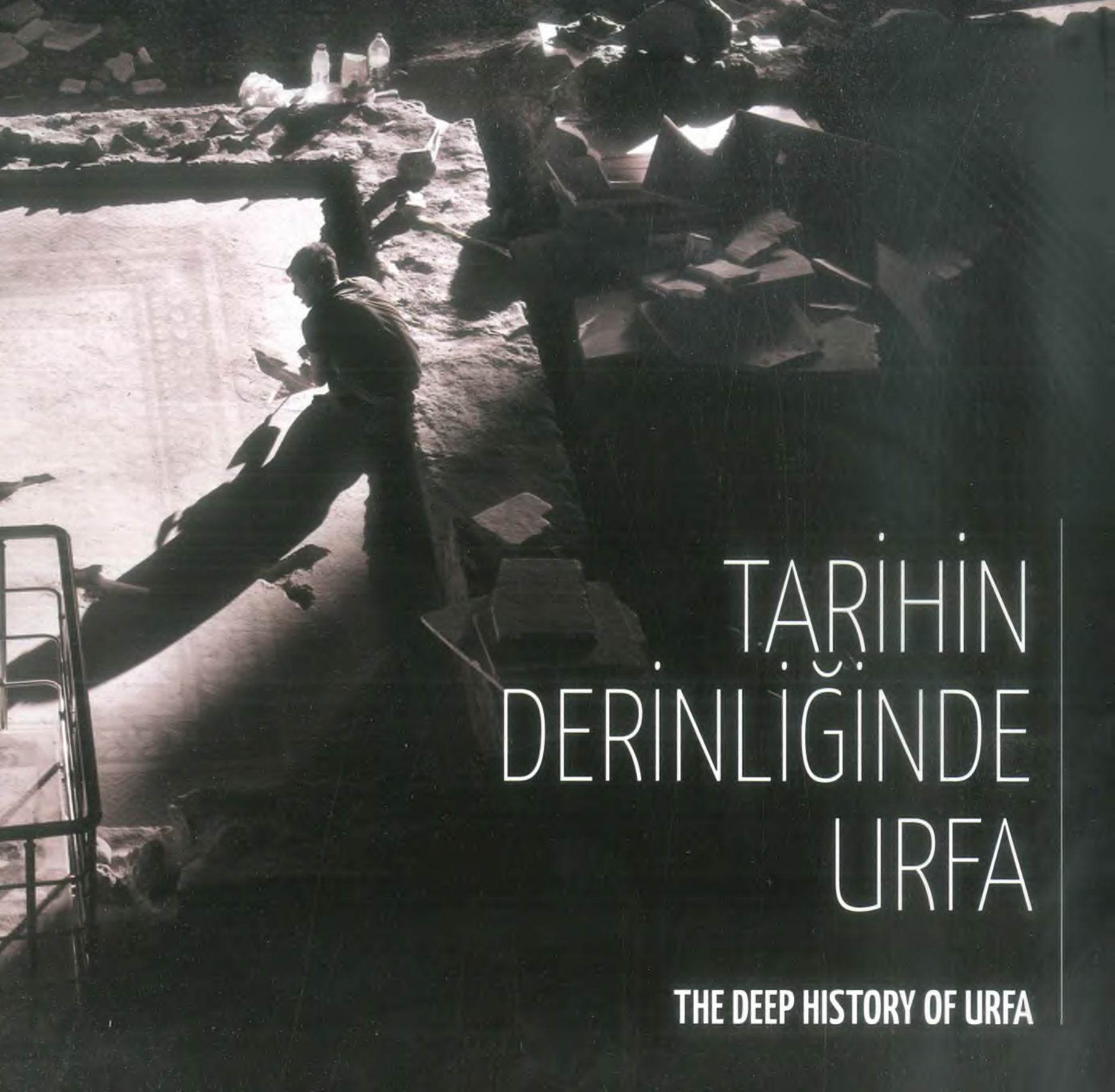

TARİHİN DERİNLİĞİNDE URFA

THE DEEP HISTORY OF URFA

Urfa'ya Tarihin Başlangıcından Bakmak

Seeing Urfa From the Beginning of History

Son yılların en önemli arkeolojik keşfi tüm gözleri Urfa'ya çektikçe insanlığın belleği daha fazla genişliyor, tüm hikâyeler baştan yazılıyor. Geçtiğimiz yıllarda ünlü bir Alman dergisi Der Spiegel'in kapak konusu olarak işlediği Göbeklitepe makalesinde Cennet'in izlerinin Türkiye'nin doğusunda arkeologlar tarafından bulunduğunu yazıyordu. Cennet'ten kovulan Adem ile Havva'nın yaşadığı ve bir toprak parçasını ilk olarak işlediği yeri işaret ediyordu. Bir Alman Enstitüsü'nün araştırmasını referans alan makale, bütün tahılların atasının Karacadağ'da yetişen yabani buğday olduğunu vurguluyordu. Arkeologların Göbeklitepe'de bulduğu izler, Urfa halkının belleğine yer etmiş Cennet'ten kovulan Hz. Adem'in bu bölgede çiftçilik yaptığına dair kuşaktan kuşağa aktarılan inanışla örtüşüyordu...

As the most important archeological discovery in recent years brings Urfa to the spotlight; the memory of humanity expands and stories are rewritten. An article on Göbeklitepe, on the cover page of German journal Der Spiegel, suggested that the traces of heaven were found in the eastern part of Turkey by archeologists. The article pointed out that Urfa is the place where Adam and Eve were expelled from paradise and cultivated the world's first piece of land. Taking the research conducted by a German Institute as reference, the article also highlighted that the wild wheat that grows in Karacadağ is the ancestor of all cereals. The traces found by archeologists in Göbeklitepe overlapped with the belief of Urfa's people that Prophet Adam, expelled from paradise, was engaged in farming in this region and has since been passed down from generation to generation...

Masallar ve Destanlar

Epic Stories and Fairytales

Urfa efsanelere konu olmuş ziyaret mekânlarıyla gezginlere bin bir masal sunar. Bazen soyut ile somut, gerçek ile efsane birbirine karışır; birlikte hikâyenin bütününü oluştururlar. Fırat ile Dicle nehirleri arasında doğup yüzyılları aşan destanlar Sümer uygarlığına dek uzanır. İçinden gümüş ırmaklar akan Eden; nehirleri ve yeşil tarlalarıyla "tanrıların bahçesi" tasvirine sahip Dilmun kutsal kitaplardaki yerini bulurken, Urfa'nın bazı köyleri destanlara esin kaynağı olur. Örneğin Gılgamış destanındaki Gılgamış ve Engidu'nun maceralı yolculuğunun ölümsüzlük diyarı Dilmun'da geçtiği akıllara düşer. Bu ünlü destana ait tabletlerin bulunduğu Urfa'nın Sultantepe köyü; efsanevi "Eden" ve "Dilmun"u çağrıştıran, kaynayan pınarlarıyla adeta bir cennet köşesi olan Edene ve Tülmen köyleri; keşfi dünyayı sarsan Göbeklitepe'yi de içine alan yaklaşık 20 kilometrelik bir alan içinde yer alırlar ancak etkileri dünyanın köşe bucağına ulaşır.

Urfa offers many stories to travellers with several sightseeing places mentioned in myths. Concrete and abstract, facts and myths sometimes intermingle and complete the story together. Centuries-old myths emerging from the Euphrates and Tigris rivers date back to Sumerian civilization. Eden, where silver rivers flowed and Dilmun were described as "garden of the gods" with their rivers and green fields appearing in religious texts, while myths were inspired by Urfa's villages. It may for example flash into one's mind that the adventurous journey of Gilgamesh and Enkidu in the epic of Gilgamesh took place in Dilmun, the land of eternity. Urfa's Sultantepe village, is where the tablets of this famous epic were found; while Edene and Tülmen villages remind us of the mythical "Eden" and "Dilmun" – the garden of eden, with bubbling rivers located in an area of almost 20 km that also contains Göbeklitepe, whose dazzling discovery continues to impress the whole world.

Göbekli Tepe: İnancın Saklı Büyüsü

Göbekli Tepe: Hidden Mysteries of Belief

Prof. Halet Çambel'in de aralarında bulunduğu bir grup arkeolog tarafından 1963 yılında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında ilk kez tespit edilen Göbekli Tepe'de kazılar, Alman arkeolog Klaus Schmidt ile 1994 yılından sonra başladı. Ortaya çıkarılan ve tapınağı andıran 12 bin yıllık Taş Devri buluntuları sadece arkeoloji dünyasını değil tüm dünyayı heyecana boğdu. Çünkü bu keşif bilim adamlarını avcı-toplayıcı dönemden yerleşik hayata geçen insanlığın tarihini baştan yazmaya zorluyordu. İnsanlığın avcı-toplayıcı düzenden yerleşik düzene geçtikten sonra din ve tapınma pratiklerinin ortaya çıktığına ilişkin mevcut hikâye, yerleşik düzene geçilmeden önce de tapınma pratiklerine sahip olunduğuna ilişkin yeni öykülerle beslenip zenginleşecekti. Bu nedenle Birleşmiş Milletler Bilim, Eğitim ve Kültür Teşkilatı, (UNESCO) tarafından 2018 yılında "Dünya Mirası Listesi"ne alınan Göbekli Tepe, hikâyeleri ve sırlarıyla dünyanın her tarafından gelen ve sayısı her geçen gün artan ziyaretçilerin yoğun ilgisini çekiyor.

Excavations in Göbekli Tepe, which was discovered for the first time during surface explorations conducted by a group of archeologists including Professor Halet Çambel in 1963, were kicked off by German archeologist Klaus Schmidt in 1994. The 12-thousand-year-old Stone Age finds that look like a sanctuary not only thrilled archaeologists but excited the entire world. Because of this discovery, scientists had to rewrite the history of human-beings who moved from hunter-gatherer to a permanent settled life. Previously, it was believed that religious and worshipping practices emerged after people transitioned to a settled lifestyle. This hypothesis had to be replaced with a new understanding that it was in fact religion which triggered domestication. The discovery necessitated a rewriting of the story of humanity's transition of hunter-gatherers to sedentary lifestyle and is the reason why Göbeklitepe was added to UNESCO's World Heritage List in 2018. The stories and secrets of Göbekli Tepe now attract ever increasing numbers of visitors from around the world.

"Şanlıurfa'da Tarih Yeniden Canlanıyor" projesi kapsamında, 2018'de tarihi alanın üzerine koruma çatısı yapılmıştır.

Within the scope of the work component of Revitalisation of History in Şanlıurfa Project, the cover over the historical site was established in 2018.

"Karakoyun Geliyor"

"Karakoyun is Coming"

Urfa'nın kuzeybatısındaki Direkli Vadisi'nden doğan ve Romalılar zamanında Daysan adıyla anılan Karakoyun Deresi eskiden şehrin içinden geçerdi. Sık sık taşıp sel felâketlerine neden olduğu için Bizans İmparatoru Justinyanus döneminde yatağı değiştirilerek su kanalıyla şehrin güneydoğusuna yönlendirildi. Dere kenarları Bizans döneminden itibaren 1950'li yıllara dek Urfalılar tarafından mesire yeri olarak kullanılırdı.

Bol yağmurlu yılların bahar aylarında coşan dere "Karakoyun geliyor" diye tarif edilip seyre çıkılırdı... Bir efsaneye göre; "Karakoyunlu hükümdar ailesinden Sakine Sultan, Hac ziyaretine giderken Urfa'da vefat etti. Onun hayrına genişletilip düzenlenen ve bir su kemeriyle beş adet köprüsü bulunan derenin yamacına gömüldü. O tarihten itibaren de Daysan Deresi'nin adı 'Karakoyun' olageldi."

The Karakoyun Stream, which rises from the Direkli Valley in northwest Urfa and once flowed through the city, was called Daysan during Roman times. As the river often overflowed and caused floods, the stream bed was rerouted to the northeast of the city with a water canal during the time of Byzantine Emperor Justinian. The stream banks were used for recreational purposes by people of Urfa from the Byzantine time to 1950s.

As the water level of the stream used to rise during spring rains the people would say, "The Karakoyun is coming" and watch it rise. According to myth, "Sakine Sultan from Karakoyun dynasty passed away in Urfa on her way to pilgrimage and was buried by the side of the stream, which was expanded and arranged as a dedication to her memory with an arch and five bridges. Since then, Daysan Stream is referred to as Karakoyun.

Haleplibahçesi: Zevk'u Safa Bahçelerinden Müzeye

Haleplibahçesi: From Self-Indulgent Garden To Museum

Karakoyun Deresi'nin eski yatağı boyunca uzanan Haleplibahçesi, Urfalılar arasında "Haleplibahçesi'nde Nesimem oynar desinler" nakaratlı ünlü türküde somutlaşan çalgılı eğlence geceleriyle hatırlanırdı.

Haleplibahçesi flowing through the former bed of Karakoyun Stream is fondly remembered by Urfa's people as a place where musical entertainment nights were enjoyed and is reflected in a a famous folk song whose chorus proclaims, "Let them say my Nesime dances in HalepliGarden".

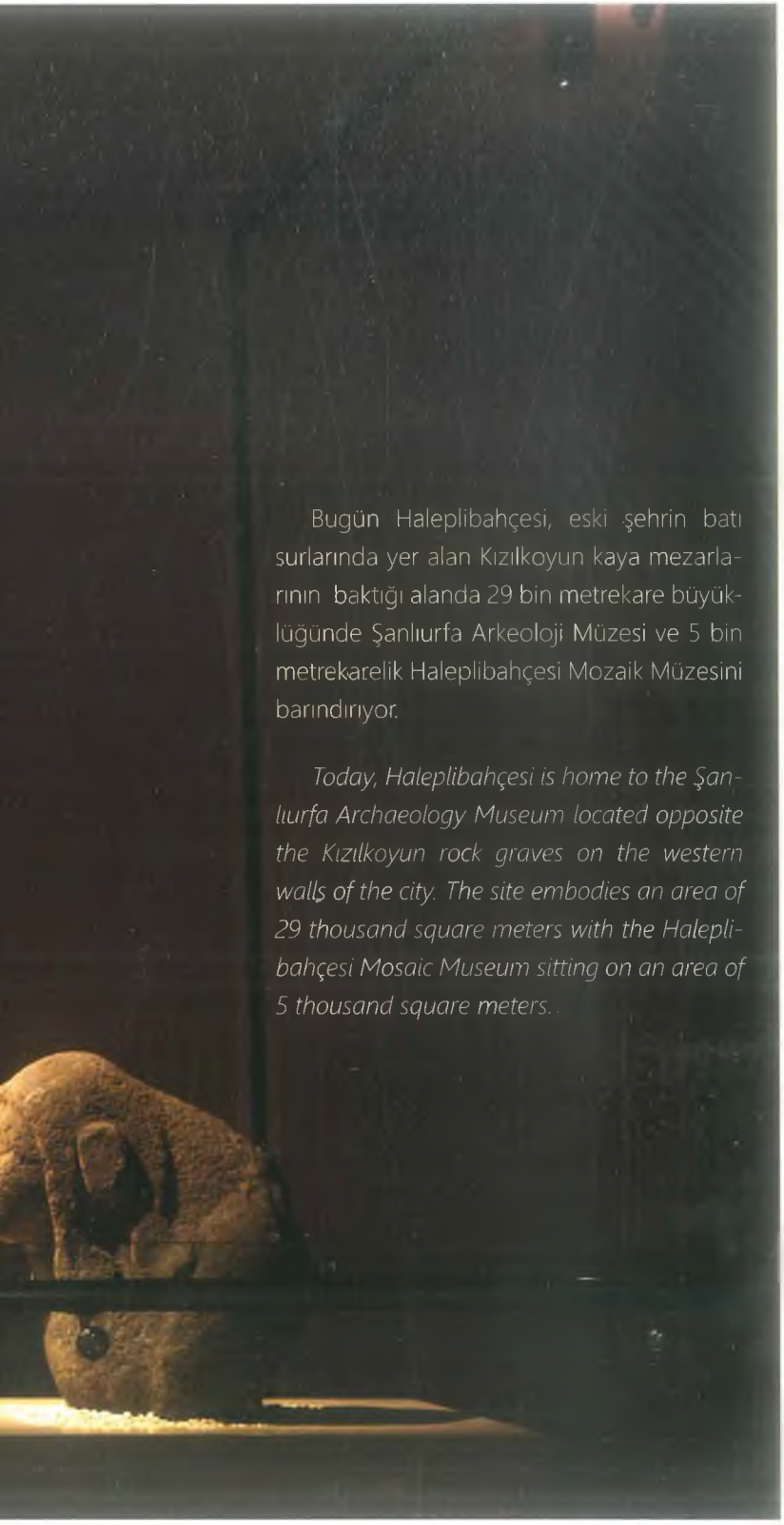

Bugün Haleplibahçesi, eski şehrin batı surlarında yer alan Kızılkoyun kaya mezarlarının baktığı alanda 29 bin metrekare büyüklüğünde Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve 5 bin metrekarelik Haleplibahçesi Mozaik Müzesini barındırıyor.

Today, Haleplibahçesi is home to the Şanlıurfa Archaeology Museum located opposite the Kızılkoyun rock graves on the western walls of the city. The site embodies an area of 29 thousand square meters with the Haleplibahçesi Mosaic Museum sitting on an area of 5 thousand square meters.

65 bin civarındaki eseriyle Türkiye'nin önde gelen müzelerinden Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi 2015 yılında taşındığı yeni binasında; gerçek insan boyutundaki dünyanın en eski heykeline, Göbeklitepe buluntularına ve Gılgamış Destanı'nı anlatan tabletlere de sahip.

The Şanlıurfa Archeological Museum is one of the most important museums in Turkey. Containing around 65 thousand works, the museum hosts the oldest life-size human sculpture in the world, finds from Göbeklitepe, and tablets narrating the epic of Gilgamesh which arrived to the new museum in 2015

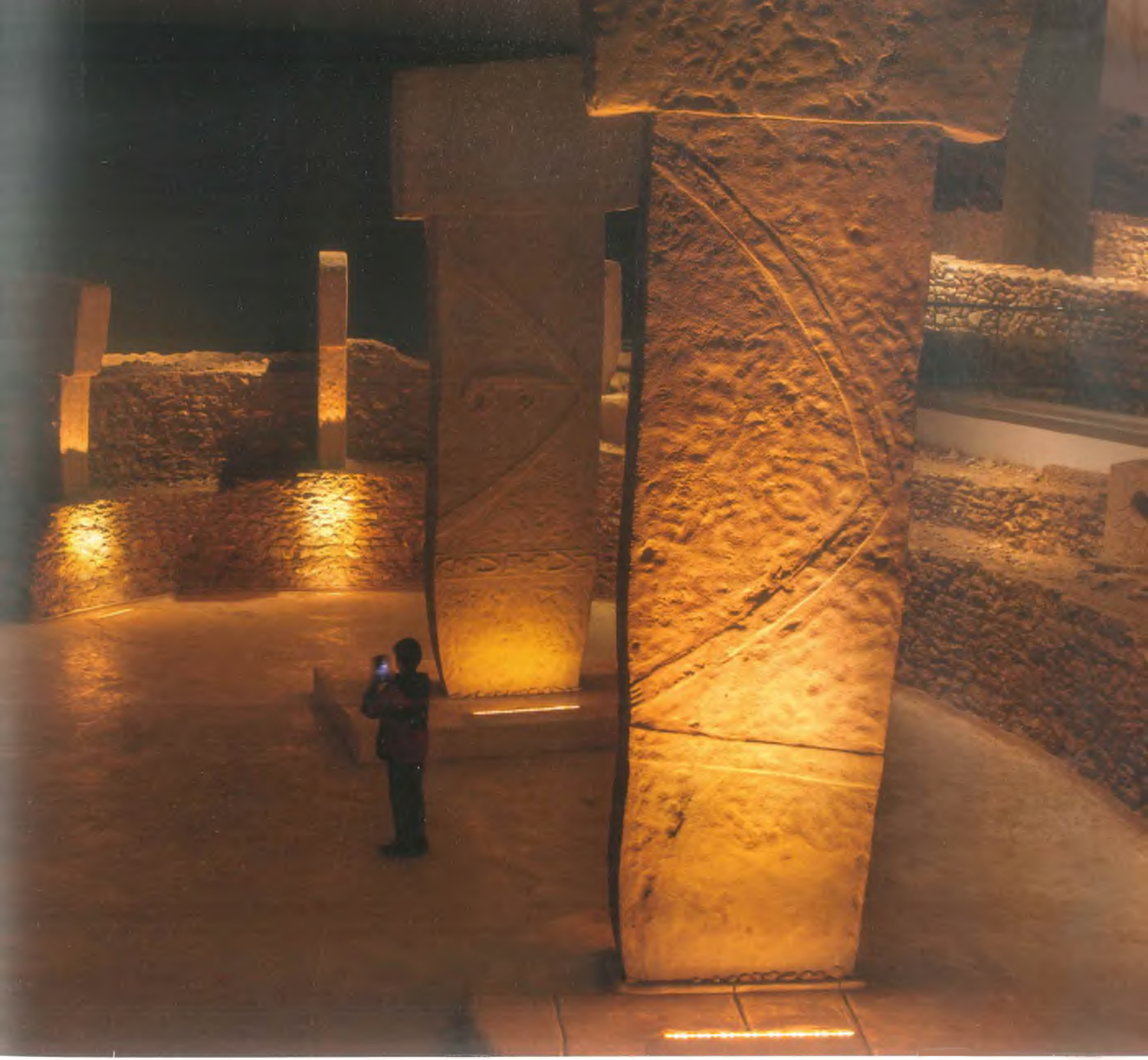

Kronolojik sırayla düzenlenmiş olan üç katlı müze, Taş Devri'nden İslâmî döneme uzanan sergi ve canlandırma alanlarıyla izleyicilere zamanda yolculuk bileti öneriyor.

The three-floor museum, designed in a chronological order, allows visitors to travel back in time with its exhibitions and animations which hark back to the Stone Age up to Islamic times.

Amazon Kraliçeleri Urfa'da

The Amazon Queens of Urfa

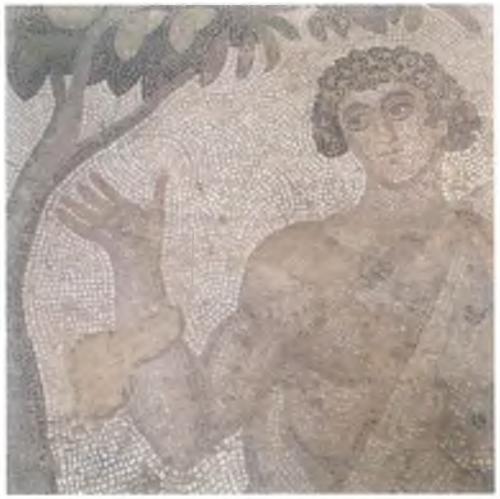

Mozaik Müzesi'nde sergilenen ve Haleplibahçesi'nde bir altyapı çalışması esnasında tesadüfen bulunan Roma dönemine ait eserler kurtarma kazılarıyla gün ışığına çıkarıldı. Bir Roma villasının yer döşemeleri olduğu anlaşılan mozaikler Urfa'daki başka bir değerli buluşu ifade eder. Villanın yakınındaki derelerden çıkarılmış, boyutları oldukça küçük olan renkli taşlarla bezenen mozaikler Doğu Roma üslubunu günümüze taşır.

Works from Roman times exhibited in the Mosaic Museum, and found coincidentally during infrastructure work in Haleplibahçesi, were brought to light with rescue excavations. The mosaics, understood to be the floor covering of a Roman villa, represent another valuable find in Urfa. The mosaics rescued from the streams close to the villa and adorned with colourful and small stones bring the Eastern Roman style to present day.

ΜΕΛΑΝΙΠΠΗ

Mitolojik figürlerle süslü mozaiklerde; sıradan, uzun bir hayat yerine şerefli ve kısa bir hayatı seçen Troya kahramanı Akhilleus (Aşil) ile ona bu ömrü biçen Kader tanrıçası Moira da yer alır. Amazon kraliçelerinin avlanma sahnesi ise başlı başına görülmeye değer bir eser olarak dikkat çeker. Figürlerin yüz ifadeleri, duygu durumları, hareket ve boyut algısı mozaik sanatındaki ustalığı gözler önüne serer.

The Troyan hero Achilles, who preferred an honorable and short life to an ordinary and long life, and the Goddess of Destiny, Moira, who gave him life, are depicted in the mosaics and decorated with mythological figures. Seeing the hunting scene of the Amazon queens is a must for everyone. The facial expressions, moods, motions and dimensions of perception in the figures display the mastery within this mosaic work of art.

Orpheus Mozaiği Anayurdunda

Orpheus Mosaic Returned Home

Urfa kalesinin eteği ve çevresindeki tepeler mozaikli kaya mezarlarına ev sahiplıği yapar. Çoğu yurtdışına kaçırılmış ve bugün bilinmeyen koleksiyonlarda yer alan bu mozaiklerden biri de Orpheus mozaiğidir. Dokunaklı şarkılarıyla vahşi hayvanları bile ehlileştirebilen, ormanları peşinden sürükleyebilen Orpheus'un mozaiği, 2015 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın girişimiyle Dallas Sanat Müzesi'nden geri alınıp Urfa'ya getirilir. Bugün Haleplibahçesi Mozaik Müzesi'nde görülebilen eserler arasında.

The skirts of Urfa Castle and the surrounding hills host a plethora of mosaic rock graves with the Orpheus mosaic being one such. Although most of the mosaics have since been smuggled away to unknown collections, the mosaic of Orpheus, who could tame wild animals with his touching songs, was brought back to Urfa from the Dallas Art Museum in 2015 under the initiative of the Ministry of Culture and Tourism. The mosaic is now displayed in the Haleplibahçesi Mosaic Museum.

Surların Eteği: Kızılkoyun

Kızılkoyun: Outskirts of the City Walls

Şehrin batı surları eteğine oyulmuş kaya mezarları göçebe Kızılkoyunlu aşireti mensupları tarafından inşa edilmiş olan gecekonduların mutfak veya oda gibi bölümleri olarak kullanılmaktaydı. Yakın bir tarihteyse Urfa Belediyesi tarafından kamulaştırılıp turizme kazandırılan değerlere eklendi.

The rock graves that were carved onto the skirts of the western citadel were used as kitchens by the nomadic Kızılkoyun tribe. Recently expropriated by Sanlıurfa Municipality the graves now add further depth to the city's many historic and cultural attractions.

Hz. İbrahim'e Serin ve Selamet Olan Ateş

Cool and Safe Fire For Abraham

Salnamelerde Mecusîlere ait en büyük ateş tapınağının Urfa'da bulunduğu geçer. Mevlûd-u Halil civarının Nemrut'un ateş tapınağı olduğu ve havuzun etrafının bir mızrak boyu kazılması halinde küle ulaşılabileceğinden bahsedilir. Efsaneye göre: "Kâhinleri zalim hükümdar Nemrut'a, yeni doğacak bir çocuğun saltanatını yıkacağını söylerler. Bunun üzerine kral tüm doğumları yasaklar. Annesinin gizlice doğurup bir mağarada büyüttüğü İbrahim ise hayatta kalmayı başarır. Ve bir gün karşı çıktığı putları baltayla kırıp parçalayınca Nemrut tarafından cezalandırılır. Büyük bir ateş yakılır, İbrahim kalenin mancınıklarından ateşe atılır.

History books mention that the biggest fire temple belonging to the Madjus people (otherwise know as Zoroastrians) is located in Urfa. It is also said that the fire temple of Nimrod lies in the area where Mevlûd-u Halil is situated and that the ashes could be uncovered if the surrounding of the pool is carved at a spear length. According to the myth, "Clairvoyants told the ruthless ruler Nimrod that a new-born child would result in the overthrow of his reign. Upon hearing the preminition, the King ordered all newborn boys to be killed. Abraham, whose mother delivered him secretly, raised him in a cave enabling him to live. One day, when Abraham went and destroyed with an axe idols which he objected to, he was punished by Nimrod. A big fire was prepared into which Abraham was catapulted from Urfa castle.

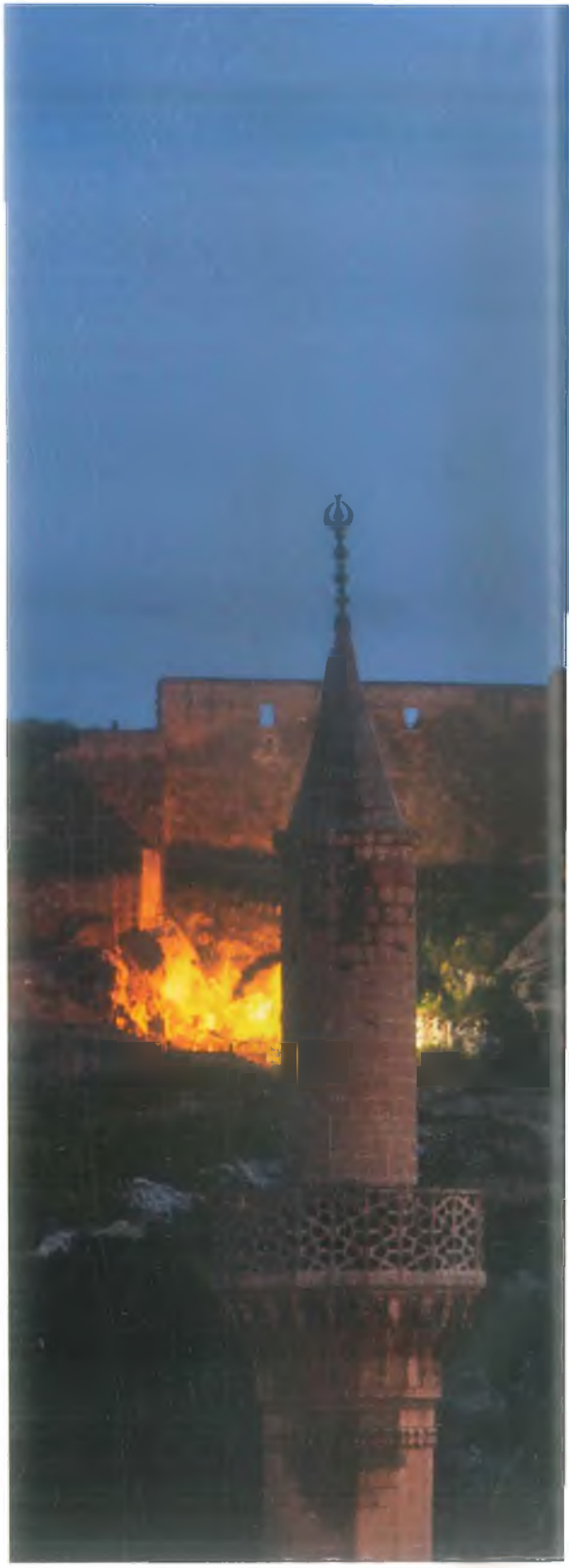

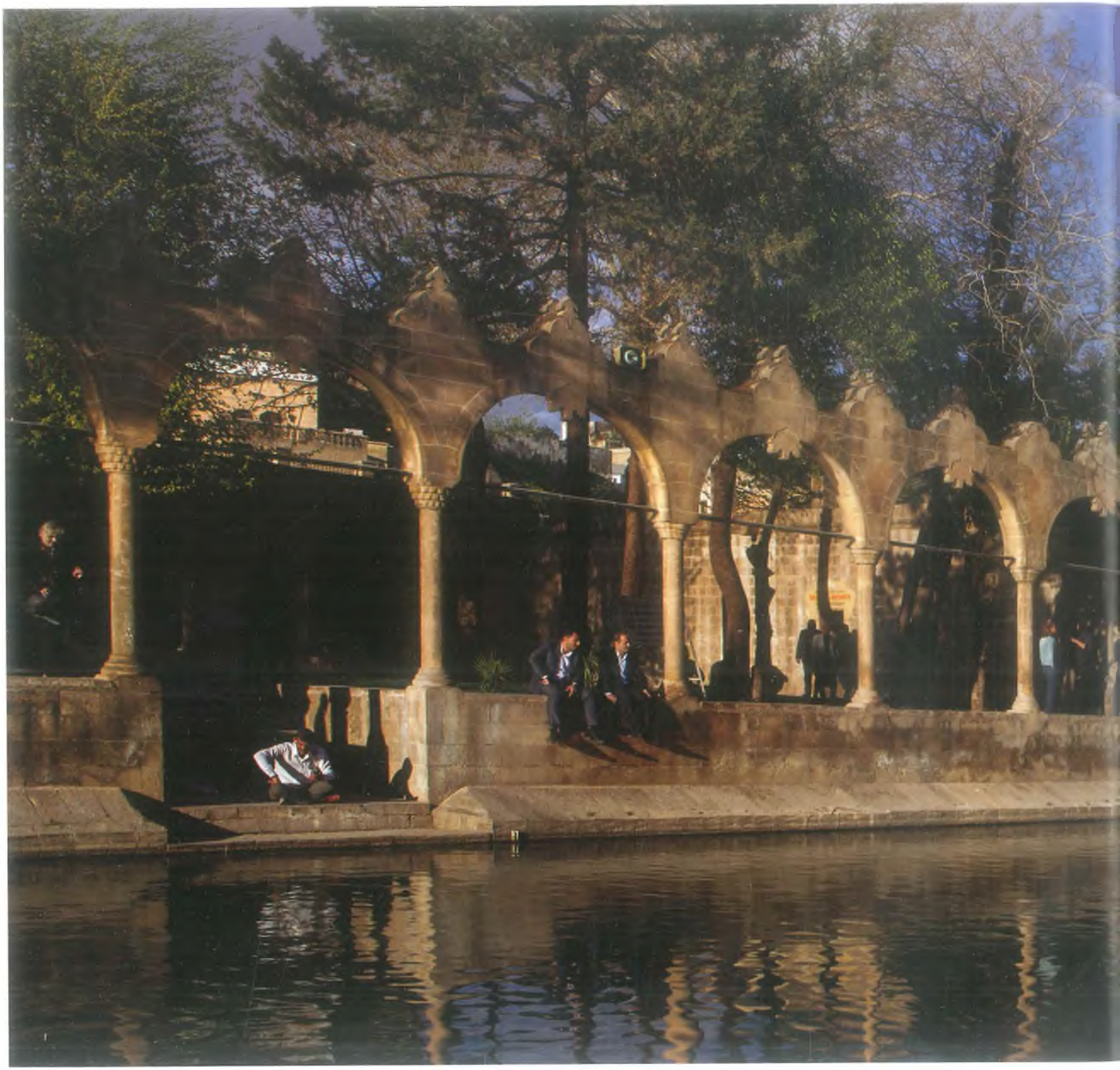

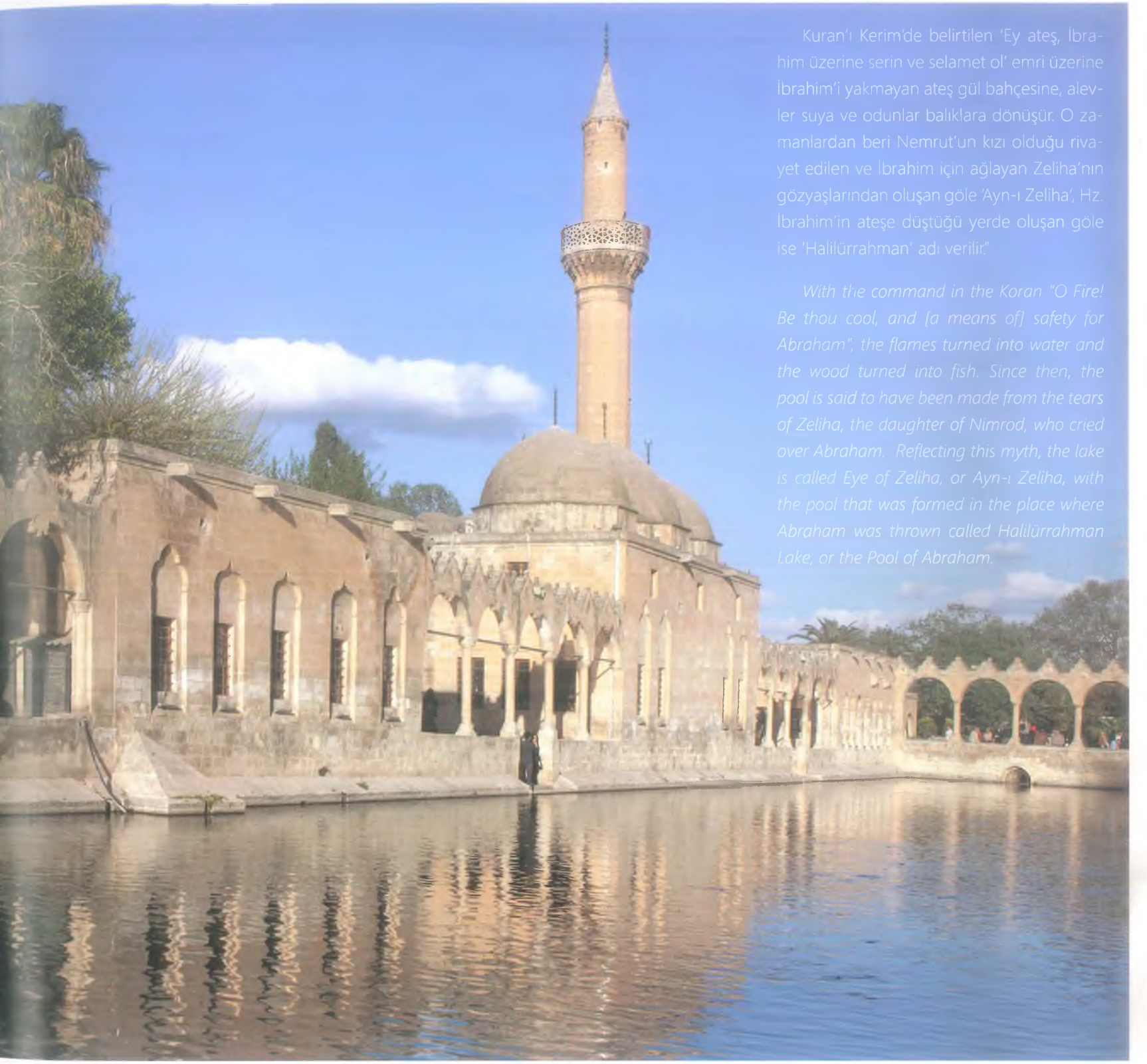

Kuran'ı Kerim'de belirtilen 'Ey ateş, İbrahim üzerine serin ve selamet ol' emri üzerine İbrahim'i yakmayan ateş gül bahçesine, alevler suya ve odunlar balıklara dönüşür. O zamanlardan beri Nemrut'un kızı olduğu rivayet edilen ve İbrahim için ağlayan Zeliha'nın gözyaşlarından oluşan göle 'Ayn-ı Zeliha', Hz. İbrahim'in ateşe düştüğü yerde oluşan göle ise 'Halilürrahman' adı verilir."

With the command in the Koran "O Fire! Be thou cool, and [a means of] safety for Abraham", the flames turned into water and the wood turned into fish. Since then, the pool is said to have been made from the tears of Zeliha, the daughter of Nimrod, who cried over Abraham. Reflecting this myth, the lake is called Eye of Zeliha, or Ayn-ı Zeliha, with the pool that was formed in the place where Abraham was thrown called Halilürrahman Lake, or the Pool of Abraham.

Zeliha'nın Gözyaşları

The Tears of Zeliha

Bu göllerin kıyısında gezenler, Zeliha'nın gözyaşlarını hatırlayıp gül bahçesinden sulara doğru eğilen söğütlere "sevdalı söğüt" derler. Dostluk, cömertlik ve misafirperverliği simgeleyen Hz. İbrahim'in sofrasını paylaşır gibi Halilürrahman Gölü'nün kutsal bilinen balıklarına yem vermek için yarışırlar.

Remembering the tears of Zeliha, the visitors who walk around the lakes have named the willow trees leaning from the rosary into the water as "lover willows". Like sharing Abraham's dinner table, the trees compete with each other to feed the sacred fish in Halilürrahman Lake and symbolise friendship, generosity and hospitality.

Halilürrahman Gölünde Ürperen Sular

The Chilly Waters of Halilürrahman Lake

Mucizelerin gönül ferahlığına dönüştüğü bu mekânda yer alan, inancın taşlara nakış gibi işlendiği yapılar; dinî duyguların sürekliliğini anlatırcasına yıllara meydan okur. Sabah serinliğiyle ürperen göle ezan sesi karışır, ruhlar huzurla dolar.

The structures located in this place, where miracles become contentment and faith is embroidered on the stones, defy the passage of time as if they are narrating the continuity of religious feelings. The sounds of prayer calls mix with the pool that trembles in the chilly morning air and the souls feel a glow of peacefulness.

Rızvaniye'nin Zarafet Dolu Revakları

The Elegant Cloisters of Rızvaniye

Halilürrahman Camii, Endülüs mimarisini çağrıştıran minaresiyle gölün güneybatısında yer alır. Caminin yanı başındaki Hz. İbrahim'in mancınıklardan ateşe atıldığında düştüğü yer, ziyaretçilerin en gözde noktası durumundadır.

Gölün kuzey kenarında ise zarif revakları ve üç yüzyıla yakın tarihiyle Balıklı Göl'ün simgesi Rızvaniye Camii konumlanır. İç avlusunu çevreleyen medrese odalarında emek ve göz nuruyla işlenmiş geleneksel el sanatı eserleri sergilenir.

Halilürrahman Mosque is located in the southwest of the pool with its minaret a reminder of Andalusian architecture. The area next to the mosque, where Abraham fell when he was thrown into the fire by catapult, is the favourite place of the visitors.

On the north side of the pool; Rızvaniye Mosque, symbolising the Pool of Abraham, can be found with its elegant cloisters and almost three-century history. Traditional handcrafts are exhibited in the madrasa rooms surrounding the inner court.

Mecma'-ül Bahr

Mecma'-ül Bahr

Geçmişte Halilürrahman ve Ayn-ı Zeliha göllerinden çıkıp doğuya doğru akan derelerin üzerinde su dolapları bulunurdu. Bu derelerin içinden geçtiği Hasan Paşa Camii ve Dergâh arasındaki ağaçlık alan, suların toplanmasını anlatan Mecma'-ül bahr adıyla anılırdı. "Taht" denilen kerevetlerde oturulur; çay, acı kahve, nargile içilir, kuş sesleri ve çiçek kokuları ikindi sohbetlerine karışırdı. Bugün Halilürrahman Gölü'nün doğusundaki su yolu üzerinde yaptırılan, dönerken çıkardığı ses yüreklerdeki iniltiye benzetilen, eskilerin "dertli dolap" dedikleri su dolabı; o günlerin anısını yaşatmaya devam ediyor.

In time's past water wheels could once be seen in the streams flowing east from the Halilürrahman and Ayn-ı Zeliha lakes. The woodland between Hasan Paşa Mosque and the Dervish Lodge, where the streams once flowed, were called Mecma'-ül bahr, or "catchment". During that time, people would sit on wooden bedsteads called "thrones", drink tea or bitter coffee, and smoke hookah with singing birds and the scent of flowers joining the afternoon conversations. Honouring the memory of those days, a water wheel has been placed in the water ways to the east of Halilürrahman Lake. The wheel is fittingly named "Sorrowful Wheel" due to the mournful sound that the wheel produces when spinning being akin to a groaning heart.

Mecma'-ül Bahr

Mecma'-ül Bahr

Geçmişte Halilürrahman ve Ayn-ı Zeliha göllerinden çıkıp doğuya doğru akan derelerin üzerinde su dolapları bulunurdu. Bu derelerin içinden geçtiği Hasan Paşa Camii ve Dergâh arasındaki ağaçlık alan, suların toplanmasını anlatan Mecma'-ül bahr adıyla anılırdı. "Taht" denilen kerevetlerde oturulur; çay, acı kahve, nargile içilir, kuş sesleri ve çiçek kokuları ikindi sohbetlerine karışırdı. Bugün Halilürrahman Gölü'nün doğusundaki su yolu üzerinde yaptırılan, dönerken çıkardığı ses yüreklerdeki iniltiye benzetilen, eskilerin "dertli dolap" dedikleri su dolabı; o günlerin anısını yaşatmaya devam ediyor.

In time's past water wheels could once be seen in the streams flowing east from the Halilürrahman and Ayn-ı Zeliha lakes. The woodland between Hasan Paşa Mosque and the Dervish Lodge, where the streams once flowed, were called Mecma'-ül bahr, or "catchment". During that time, people would sit on wooden bedsteads called "thrones", drink tea or bitter coffee, and smoke hookah with singing birds and the scent of flowers joining the afternoon conversations. Honouring the memory of those days, a water wheel has been placed in the water ways to the east of Halilürrahman Lake. The wheel is fittingly named "Sorrowful Wheel" due to the mournful sound that the wheel produces when spinning being akin to a groaning heart.

Dergah'ın Şifalı Suyu

The Healing Waters of Dervish Lodge

Hz. İbrahim'in doğduğu makam olduğuna inanılan ve Dergâh diye de bilinen Mevlid-i Halil Camii'nde, mağaranın üstünde yer alan kırık kitabenin Eyyûbiler dönemine ait olduğu düşünülüyor. Müslüman idaresinden önce de ibadethane olarak kullanılan, Urfa'nın Osmanlı idaresine geçmesinden altı yıl sonra 1523 yılında inşa edilen camideki kitabeler yapının çok sayıda onarım geçirdiğini anlatıyor. Bu kutsal mağara kaynayan şifalı sudan içip her türlü sıkıntıdan kurtulmak isteyenler ya da işlerinin yolunda gitmesini dileyenlerin akınına uğruyor. Sınava girecek, sünnet olacak çocuklar, evlenecek gençler ve işi rast gitmeyenler burada buluşmaya devam ediyor.

The broken epitaph on top of the cave at Mevlid-i Halil Mosque, thought to be where Abraham was born, is known as Dervish Lodge and is believed to date back to the Ayyubid period. The epitaphs in the mosque, constructed in 1523 and also used as a sanctuary before the Islamic period – six years after Urfa was taken by the Ottoman Empire – indicate the mosque has been renovated several times since. The sacred cave receives an influx of visitors who drink the water from the cave in the hope of being cured of illness or in order to receive good luck. Students about to sit exams, children about to be circumcised, young people about to get married, and those cursed with bad luck continue to visit the cave.

LARI
İŞ YERI

Akkoyunlulardan Kalan

The Remains of the Akkoyunlus Dialect

Balıklı Göl'ün doğu girişinde yer alan Hasan Paşa Camii, 15. yüzyılda Urfa'nın Osmanlı yönetimine geçmesinden önce bölgede hüküm süren Akkoyunlu hükümdarı Hasan Padişah tarafından yaptırılır. Akkoyunlular, bu dönemden kaldığı bilinen ve halk arasında konuşulmaya devam eden "Urfa ağzı" ile çeşitli bayındırlık hizmetleri, Urfa çarşıları için düzenledikleri Hasan Padişah Kanunnamesi ile de hatırlanmaya devam ediyorlar.

Hasan Paşa Mosque, at the eastern entrance of the Pool of Abraham, was constructed by Akkoyun Emperor Sultan Hasan who ruled the region prior to Urfa being taken by the Ottoman Empire in the 15th century. Akkoyunlus is remembered in the Urfa dialect which remains from that time, and is still spoken by people and can be seen in various public works such as the Code of Sultan Hasan that was issued for Urfa's bazaars.

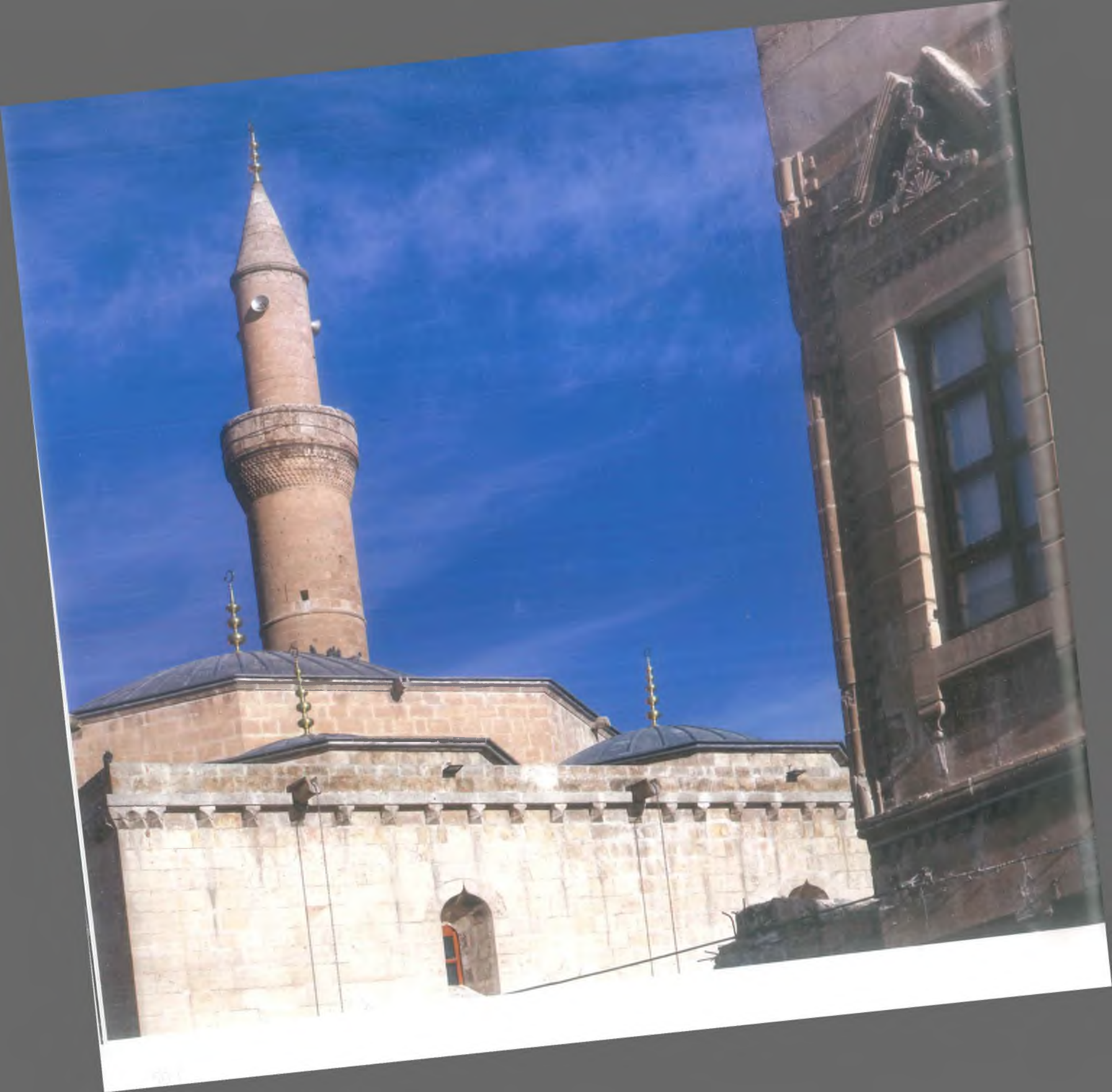

Farklı İnanç ve Kültürlerin Yan Yana Yaşadığı Yer

Where Different Faiths and Cultures Live In Harmony

Urfa'nın Ellisekiz Meydanı, beş sokağın buluştuğu bir kavşak noktasını ifade etmez sadece. Nimetullah Camii ile Süryanilere ait Aziz Petrus ve Aziz Pavlus kiliselerinin, Urfa mimarisinin seçkin örneklerinden oluşan Müslüman ve Süryani evlerinin, misyoner Fransisken rahibeleriyle Müslüman dervişlerin, Halvetî tekkesiyle Millî Mücadele'de Kuvayı Milliye toplantılarının yapıldığı Numune Mektebi'nin yan yana, sırt sırta, iç içe, karşı karşıya bulunduğu; kültürlerarası hoşgörü ve birlikte yaşamın simgelerindendir aynı zamanda.

Urfa's Ellisekiz Square signifys much more than an intersection where five streets join. Here you will find Nimetullah Mosque and St. Peter and St. Paul Churches of the Assyrians, houses of Muslims and Assyrians – perfect examples of Urfa's architecture, a Helveti dervish lodge used both by missionary Franciscan nuns as well as Muslim dervish, and Numune School where national forces held meetings during the War of Independence. With the important places sitting next to each other, back to back, one within the other, face to face the area is a symbol of inter-cultural tolerance and peace.

Hz. Eyyub'un Sabır Sınavı

The Patience of Prophet Job

Harran Kapının çıkışından güneye doğru uzanan yolların sonunda bir kuyuyla çile mağarasından oluşan Eyyûb Peygamber makamı en çok ziyaretçi çeken yerlerden biridir. Kutsal kitaplara göre Yaradan'ın sınavına tabi tutulan Hz. Eyyûb, çektiği bütün dertlere rağmen Allah'a isyan etmez ve sabreder. Halk arasında hikâye şöyle anlatılır: "Hz. Eyyub vücuduna üşüşmüş böceklerden yere düşenleri kısmetinden mahrum kalmasın diyerek kaldırıp yerine koyar. Yaralar döken bedeniyle çile mağarasına çekilen Hz. Eyyûb'a, sığındığı Allah tarafından ayağını yere vurması emri gelir. Yerden fışkıran suyla yıkanan Hz. Eyyûb'un yaraları iyileşir, eski sağlığına ve varlığına kavuşur." Bu hikâye vesilesiyle kuyudaki suyun hastalıkları iyileştirdiğine inanılır. Eskiden çevresinde bahar piknikleri yapılan makamda, halkın yağmur duasına çıktığı da biliniyor.

The Maqam of Prophet Job, consisting of a well and a suffering cave located at the end of the roads lying towards the South from Harran Gate, is one of Urfa's most important sites. According to religious texts, the Prophet Job, who was subjected to a test by God, never revolted against Him in spite of all his troubles and hardships. The story follows: "Prophet Job took the insects swarming into his body, and falling down onto the ground, put them back to their former places so that they were not deprived of their fate. Isolating himself in his suffering cave and with wounded body, Prophet Job received an order from God to stamp his foot on the ground. Water then erupted from the ground healing his wounds and regaining his health and life." As a result of this story, it is believed that the water in the well can heal disease. People also pray for rain at the Maqam around which people picnic in spring.

Hz. İsa'nın Mendili Barış Masasında

Jesus' Handkerchief

Edessa'nın cüzzamlı kralı Abgar, Hz. İsa'ya bir elçi gönderir ve derdine deva bulmasını ister. Hz. İsa bu elçi vasıtasıyla krala yüz hatlarının aksettiği bir mendil gönderir. Elçi Edessa'ya dönerken susuz bir kuyu başında Arapların saldırısına uğrar ve koynunda sakladığı mendili bir kuyuya atar. Saldırıdan kurtulmayı başarır ve mendili attığı yerden almaya gelir, fakat kuyunun su ile dolmuş olduğunu görür. Koşarak gördüğü manzarayı cüzzamlı krala anlatır. Haberi alan Abgar, kuyunun başına gelir. Suyla yıkanıp hastalıktan kurtulur. Bu olay üzerine kuyunun yanındaki bir mağaraya çekilir ve yaşamını Hz. İsa'ya ibadet ederek geçirir. Hristiyanlık inancına göre Hz. İsa'nın yüzünü aksettiren bu mendil (mandylion); Urfa, 943 yılında Bizanslılar tarafından kuşatıldığında elden ele geçer. Bir süre bir kilisede saklanan kutsal mendil, Abbasi halifesi Müttâki-lillâh ile dönemin Bizans imparatoru arasında çok sayıda Müslüman esir ve gümüşe karşılık takas edilir.

Edessa's King Abgar, who suffered from leprosy, sent a messenger to Jesus Christ and asked him to find a remedy for his disease. Jesus sent a handkerchief on which his face is reflected to the King with the messenger. On his way back to Edessa the messenger was attacked by Arabs so he threw the handkerchief he was hiding into a dry well. The messanger survived the attack and returned to the well to get the handkerchief but saw that the well was full of water. The messanger ran to the King and explained what had occurred. When Abgar went to the well, he washed himself with the water and was cured from his disease. Following the incident, he isolated himself in a cave next to the well and spent the remainder of his life praying to Jesus. According to Christian faith, the handkerchief (mandylion) that reflected the face of Jesus was passed on to others when Urfa was under siege by the Byzantines in 943. Retained in a church for a number of years the handkerchief was later exchanged for Muslim prisoners and silver between the Abbasid Khalifa Müttâkı-lillâh and the Byzantine emperor.

Kızıl Mescidin Sakladıkları

What Secrets Does the Red Mosque Hold?

Eski bir sinagog üzerine yapılan ve kırmızı mermer sütunlarından dolayı Kızıl Kilise adıyla anılan, bazı vakfiyelerde Kızıl Mescit diye de geçen Ulu Camii'nin Zengiler döneminde (1170) cami olduğu tahmin ediliyor. Minare olarak kullanılan eski çan kulesi 1930'lu yıllarda saat kulesine dönüştürülmüş. Haziresinde çok sayıda tarihi mezarın yer aldığı Ulu Camii'nin içerisinde bir de kuyu bulunuyor. Bu kuyunun, efsanede geçen Hz. İsa'nın mendilinin düştüğü kuyu olduğuna inanılır.

Built on an old synagogue and called "Red Church" due to its red marble pillars and small red mosque (Masjid), it is believed that the Grand Mosque was built during the time of the Zengid Dynasty. Over time, the old bell tower of the church was convereted into a minaret, and in the 1930s, a clock tower. The mosque also contains a well and several historical graves. The well of the mosque is believed to be the place of the myth which speaks of it being where Jesus' handkerchief once fell.

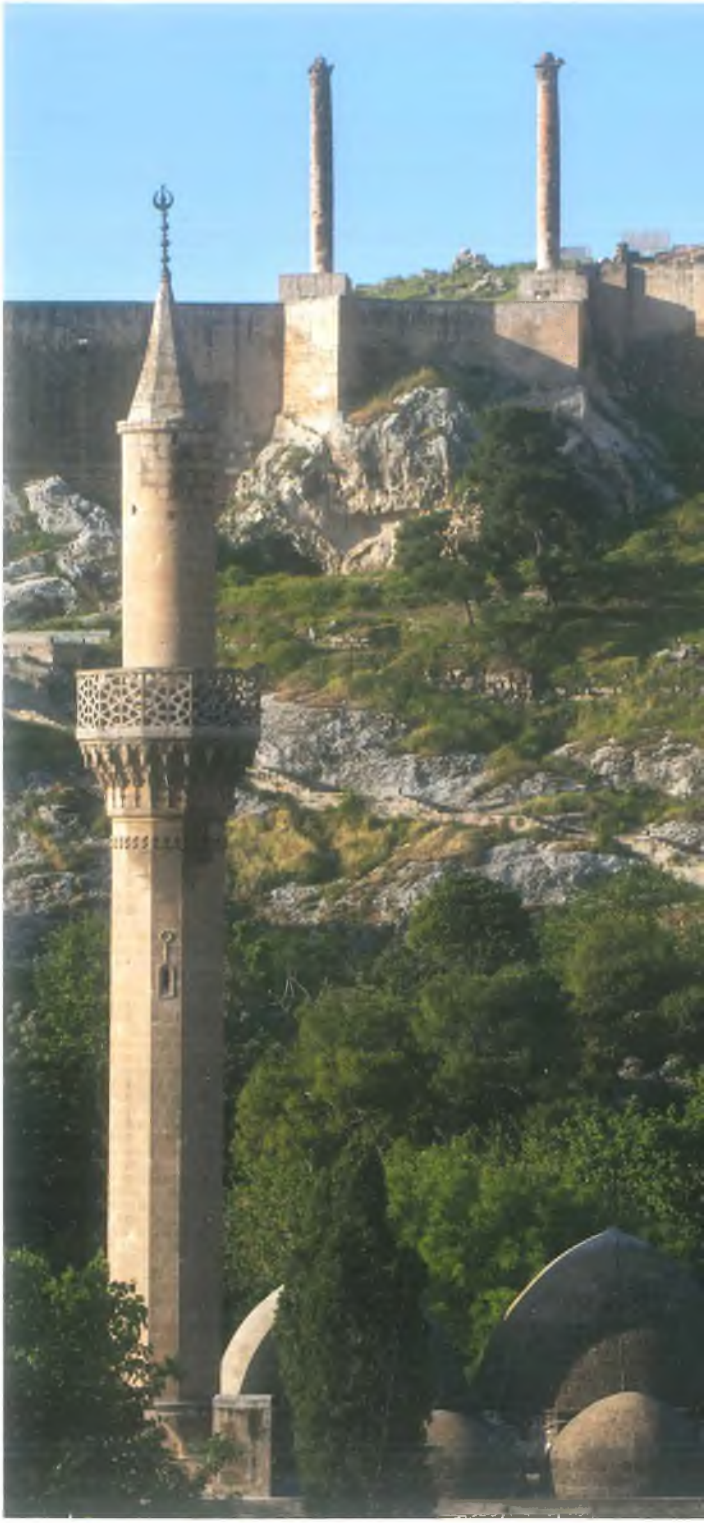

Urfa Kalesi'nden Öteye

Beyond Urfa Castle

Urfa kalesinden güneye doğru uzanan tepeler üzerinde "Nemrut'un Tahtı" denilen noktada Abgar kralı Ma'nun oğlu Şaredu'nun eşi için yaptırdığı anıt mezar ve Putperestlere ait bazı kalıntılar yer alır. Sahip olduğu keşiş odaları nedeniyle Hıristiyanlık döneminde manastır işlevi gördüğü düşünülen mekân, Süryani Kilisesi'nin önemli isimlerinden Suruçlu Aziz Yakup'tan dolayı kaynaklarda Deyr Yakup olarak geçer.

On the hills extending southward from Urfa Castle, at a point called the "Throne of Nemrut", lies a shrine constructed by Sharedu, son of the King of Abgar, for his wife as well as a number of ruins from worshippers of idols. It is believed that this place was once used as a monastery during Christian times as it contains rooms for monks and books refer to it as Deir Yacoup after St. Yacoup from Suruç, an important figure of the Assyrian Church.

Alahan'dan Gümrük Hanı'na

From Ala Han To Gümrük Han

Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatı sırasında Diyarbakır Beylerbeyi olan Behram Paşa tarafından gönüllere ferahlık verdiği düşüncesiyle yaptırılan Gümrük Hanı'n kitabesinde "rahmetinle üzerimize hayırlı kapılar aç" duası yer alır.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Ala Han dediği bu yapı için "şenlikli handır" tasvirini seçer. İçinden İbrahim Halil Nehri'nin geçtiğini belirtir.

The verse, "With your mercy, open up good doors", is written on the epitaph of Gümrük Inn (or han). Constructed by Behram Pasha, Governor of Diyarbakır, during the reign of Suleyman the Magnificent it was believed that the han could ease one's heart.

On the other hand, Evliya Çelebi's Book of Travels describes Ala Han as a "merry tavern" through which the İbrahim Halil River flows.

Tarihi çarşıların ortasında bulunan ve pek çok filme sahne olan Gümrük Han, bedestene açılan kapısı ve geleneksel eşya satan dükkânlarıyla turistlerin yoğun ilgisini çekiyor. Halilürrahman'dan çıkıp hanın içinden geçen balıklı akarsu kenarına dizilmiş kerevetlerdeki çay ve acı kahve sohbetleri hem yerel halk hem de gezginler için sevilen aktivitelerden olmaya devam ediyor.

With its gate opening to a covered bazaar with traditional shops, Gümrük Han, located in the middle of historical bazaars, has since featured in various films and attracts many tourists. Having tea, bitter coffee and conversation on wooden benches lining the stream that extends from Halilürrahman remains a favourite activity enjoyed by both locals and travellers alike.

Harb-ı Umumi (1. Dünya Savaşı) Şehitleri'ne atfen yapılan anıtın kuzey ve güney kitabelerinde 1914-1917 tarihleriyle "Şehitlere Fatiha" ibaresi yer alır. Sonradan eklenen güney cephe üst kitabesinde ise 1918 tarihiyle "Allah harp meydanındaki erlerin yardımcısıdır" cümlesi bulunur. Kuzey cephe üst kitabesinde ise 1919 tarihiyle "Bu taş sessiz değil büyük cihadın tacıdır" yazar.

"Allah savaş meydanındaki erlerin yardımcısıdır."

"God Helps Soldiers In Battlefields"

On the northern and southern epitaphs of a monument dedicated to the martyrs of Harb-ı Umumi (1. World War) is an inscription dating to 1914-1917: "Al-fatiha for martyrs". While on the upper epitaph and at a later date added to the southern wall is the inscription: "God helps soldiers in battlefields", and on the upper epitaph of the northern wall the inscription dating to 1919: "This stone is not silent, it is a crown of the big jihad".

Abide kavşağına adını veren anıt çeşme, 1917 yılında Mutasarrıf Şehit Nusret Bey tarafından yaptırılır. Doğu tarafında Kafkasya yolu, güney yönünde Hindistan yolu, batıda Mustafa Kemal Paşa Caddesi yazan çeşmenin kuzey tarafına Cumhuriyet'ten sonra Ankara yolu eklenir. Bu anıt, Türkiye'de Mustafa Kemal adının yer aldığı ilk abide olarak kayda geçer.

The monumental fountain, after which the Abide junction was named, was commissioned by Governor Martyr Nusret Bey in 1917. Ankara Road was added to the north of the fountain after the proclamation of the Republic of Turkey, while Caucasia Road is indicated in the north, India Road is indicated in the south, and Mustafa Kemal Paşa Street is written in the west of the fountain. This monument is the first monument on which the name of Mustafa Kemal Ataturk , the first president of the Republic of Turkey, is written in Turkey.

Mustafa Kemal'in Adını Taşıyan İlk Anıt

The First Monument Bearing the Inscription Mustafa Kemal Ataturk

Taşlardaki Usta Nakışlar

Master Embroidery In Stone

Mutasarrıf Ali Haydar Bey tarafından 1914 yılında, bugünkü Atatürk Bulvarı üzerinde Köy Yatı Mektebi işlevi için yaptırılan ve bugün Kültür Müdürlüğü olarak kullanılan yapı, Urfa sivil mimarisinin ustalıklı taş işçiliğinin güzel bir örneği olarak öne çıkar.

The building constructed on today's Atatürk Boulevard in 1914 by Governor Ali Haydar Bey to serve as a Village Boarding School and used as the Provincial Directorate of Culture exemplifies professional stonemasonry in civil architecture in Urfa.

Fransız Karargahından Kurtuluş Müzesine

From French Headquarters To Independence Museum

Samsat'a giden yol üzerinde 20. yüzyılın başında inşa edilen Mahmut Nedim Konağı, sur dışında şehri yüksekten izleyen bir sayfiye evi durumundaydı. Urfa, 1919 yılında İngilizler ve Fransızlar tarafından işgal edildiğinde konumu ve sağlam duvarlarıyla karargâh olarak kullanıldı. Kuvayı Milliye tarafından 4 Mart 1920 tarihinde gerçekleştirilen ve Fransızlara; "yarın da böyle bir güçle karşılaşırsak dayanamayız" dedirten şiddetli hücumda çok sayıda şehit verilmişti... Duvarları o günleri hatırlatan kurşun izleriyle dolu olan konak artık Kurtuluş Müzesi olarak hizmet veriyor.

Built at the beginning of the 20th century on the road to Samsat lies Mahmut Nedim Mansion. Originally built as a summerhouse overlooking the city outside the wall, the mansion was later used as the headquarters of the English and French who invaded Urfa in 1919 due to its strategic location and strong walls. Many people were martyred in the violent attack by the National Forces on 4 March 1920 in the war for independnce, leading to the French remarking: "If we encounter such a force tomorrow, we cannot endure". The mansion, whose walls bear bullet traces from those days, today serves as an Independence Museum.

Urfa'da Bir İnanç Örgüsü

A Place of Faith in Urfa

Kuruluş tarihi kesin olmasa da 18. yüzyılda varlığı bilinen Urfa Mevlevihanesi Cumhuriyet döneminde tekke ve zaviyelerin kapatılması kararıyla faaliyetini sonlandırır. Son şeyhi Hacı Hasan Döner olan mevlevihane, 1973 yılında harap halinden kurtarılır ve semâhanesi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından camiye çevrilir. Son zamanlarda kamulaştırma projesinin bir parçası olarak peyzaj düzenlemesi geçirir.

Even though the date of its establishment is not precicely known, Urfa Mevlevi Lodge, which has existed since the 18th century, was closed following the abolition of lodges and zawiyas during the period of the Republic. Mevlevi Lodge, whose last sheik was Hacı Hasan Döner, has since been restored from its devastated state in 1973 with the sema hall (semahane) turned into a mosque by the General Directorate for Foundations. Most recently, the gardens of the lodge have been enhanced as a part of an expropriation project.

Eski Çağların Büyük Kapısı

A Gate To Ancient Times

Eski yerleşim merkezlerine açılan Urfa kapıları arasında yer alan Samsat Kapısı günümüze ulaşamamışsa da Harran Kapı bugün halen ayakta. Yapım tarihi kesin olarak bilinmeyen ancak şehrin kuruluşundan beri var olduğu düşünülen kapının iç tarafında, üzerinde Eyyubiler dönemine ait tarihsiz bir kitâbe ve iki tarafında boyunlarından zincirli birer aslan tutan figür kabartması bulunuyor.

Even though Samsat Gate, one of the gates of Urfa opening to old settlement areas has not survived the passage of time. Harran Gate remains intact today. Although its construction date is unknown, the gate is considered to have existed since the establishment of the city, with an undated epitaph on the inside the gate mentioning the Ayyubid dynasty and on both sides of the gate depictions of embossed figures holding lions chained from their necks.

Bey Kapısındaki Kulelerin Haşmeti

The Glorious Tower At Bey Gate

Urfa'nın önemli ve eski kapılarından bir diğeri ise, Bâb-ı Emîr adıyla anılan Bey Kapısı. Adını verdiği ve Müslüman hâkimiyetinden beri yoğun bir yerleşime sahne olan mahalle sur dışına açılıyor. Kapının da dahil olduğu surların ne zaman inşa edildiği kesin olarak bilinmiyor. Kitabesine göre, 1122-1123 tarihlerinde Haçlı Kontluğu tarafından surların sağlamlaştırıldığı görülüyor.

Another important old gate of Urfa is Bey Gate, or Bâb-ı Emîr. The neighbourhood, named after the gate and densely populated since Muslim sovereignty, opens up to the outskirts of the city wall. The date when the walls and gate were built are unknown. According to its epitaph, it is understood that the walls were reinforced by the Crusaders who ruled from 1122-1123.

B

Bey Kapısı'nın Mahmutoğlu Kulesi olarak bilinen burç ve yapıları restore edilerek Kent Müzesi'ne dönüştürüldü. Zengin malzeme seçimi ve mimari tarzıyla dikkat çeken mekânda soyut ve somut kültür varlıklarının yanı sıra kentin tarihini teneffüs etmek de mümkün. Karakoyun Deresi boyunca uzanan şehrin surları üzerindeki niteliksiz yapıların bir kısmı yıkıldı ve Kent Müzesi'nin önünden geçen Sanat Sokağı'ndaki eski evlerle bütünleştirildi. Artık burası da başka bir cazibe merkezi durumunda.

Kentin Hafızası

A Memory of the City

The bastion and structures of Bey Gate, known as Mahmutoğlu Tower, have been restored and turned into a City Museum. With its interesting displays and architectural style, the museum attracts visitors interested in absorbing the city's history and culture. Some of the faulty structures of the city walls that once extended along Karakoyun Stream have since been demolished or integrated into the old houses along Art Street which runs past the City Museum. It is now another one of the city's many attractions.

Geleneksel Urfa sivil mimarisinin ihtişamlı bir örneği olan konak bugün Mutfak Müzesi olarak kullanılıyor. Kentin gündelik yaşamıyla tanışmak isteyenler için dikkat çekici bir ziyaret noktası. Bir Urfa ailesinin sabahtan geceye, mevsimden mevsime değişen yiyecek içecek kültüründen mutfak araç gereçlerine gündelik yaşamı gözler önüne seren müze, uygulamalı mutfak kültürü eğitimiyle de ilgi çekiyor.

Mutfak Müzesi Hayatın İçinde

Kitchen Museum: Life Indoors

A mansion exemplifying the gorgeous traditional civil architecture of Urfa can now be enjoyed by one and all as a "Kitchen Museum". The museum is of interest to anyone wanting to learn about daily life in the City. The museum displays the life of a family in Urfa from morning till night, from the culuture of food and its seasonal variations, through to cooking equipment and the delivery of practical traditional cooking classes.

Dualar Allah İçindir

Prayers For God

Tılfındır Tepesi'nde Havari St. Jean adına yapılmış olup Tanzimat döneminden sonra Ermeniler tarafından yeniden inşa edilen Meryem Ana Katedrali diğer adıyla Ermeni Apostolik Kilisesi ve mermerlerinin porfir (Fırfırı) rengi dolayısıyla Fırfırlı Kilise adıyla anılan Ermeni Protestan Kilisesi bugün cami olarak kullanılıyor.

The Holy Virgin Mary Cathedral, otherwise known as the Armenian Apostolic Church, was originally dedicated to Apostle St. Jean and rebuilt on Tılfındır Hill by the Armenians after the Tanzimat Reform Era. Due to the porphyry of it coloured marble, the Armenian Protestant Church, now called Fırfırlı Church, currently serves as a mosque.

Ustaların Ellerinde Anıtlaşan Taşlar

At The Hands of Masters Stones Become Monuments

Evliya Çelebi'nin, "içine ikişer-üçer yüz at ve binek hayvanları sığar, eskiden puthane olarak kullanılmıştır" dediği Urfa dağlarındaki mağaralar şehrin kuruluşundan bu yana binaların yapımında kullanılan taşların çıkarılmasıyla oluşmuştur. İşlenmesi kolay, yumuşak taşlarla yapılan evleri çevreleyen dar sokaklardan oluşan cami merkezli mahalleler; han, bedesten, çarşı gibi ticari alanlara açılır. Pazar Camii, Dabakhane Camii, Karameydan Hüseyin Paşa ve Yusuf Paşa camileri özgün mimarileriyle sokakları çarşılarla buluşturan önemli eserler arasında yer alır.

The caves in the Urfa mountains which Evliya Çelebi once said could fit: "Two or three hundred horses and mounts in each cave, and used as idol places", are constructed from stones removed from other locations in the city. The Mosque-filled neighbourhoods consist of narrow streets surrounding the houses made from easy-to-carve soft stones and open up to trade areas like caravanserais, covered bazaars and markets. Pazar Mosque, Dabakhane Mosque, Karameydan Hüseyin Paşa and Yusuf Paşa Mosques are among the important works that connect streets and bazaars with their unique architectures.

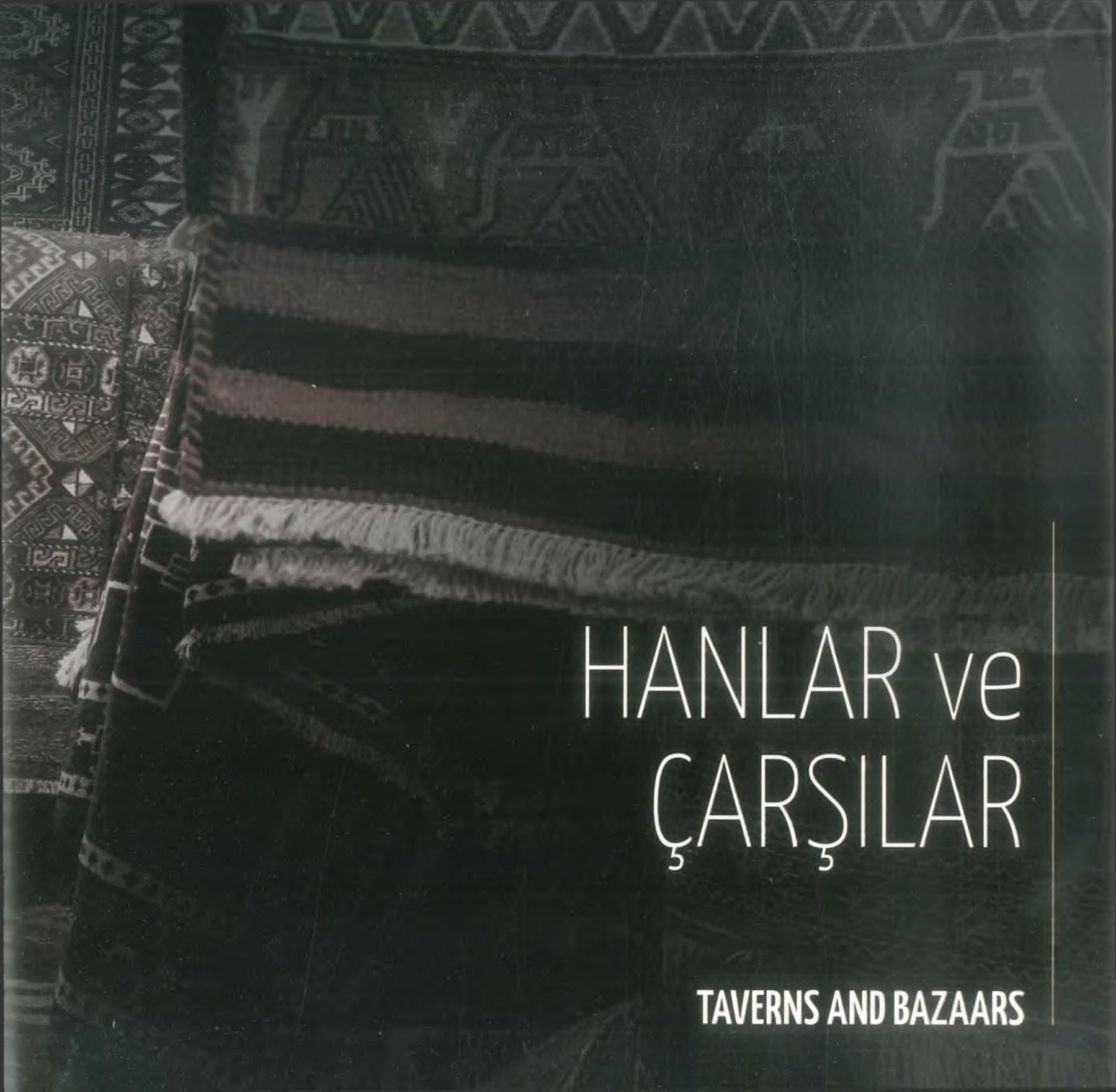

HANLAR ve ÇARŞILAR

TAVERNS AND BAZAARS

Kervan Kokan Çarşılar

Caravan-Scented Bazaars

Urfa; Musul'dan gelip Halep'e giden, Birecik'ten başlayıp Harran, Mardin ve Nusaybin'den Dicle Nehri'ne ulaşan ve Samsat'tan gelip Harran'a giden büyük kervan ve ticaret yollarının kavşağı durumundadır. Şehirde üretilen eşyalar ve kervanların taşıdığı ürünler eski şehrin ticaret merkezindeki hanlarda, her sokağı bir esnafa ait olan Urfa çarşılarının can damarını oluşturur.

Urfa is at the junction of a number of historical significant caravan and trade routes coming from Mosul to Aleppo, starting from Birecik to Harran, extending from Mardin and Nusaybin to the Tigris River and from Samsat to Harran. The objects produced in the city and carried by the caravans are at the heart of Urfa's bazaars that are located in the caravanserai of Urfa's Old Town, with each street being dedicated to a craft.

Bir zamanlar deve yüküyle taşınan atlas, kadife, tafta, çuha, tülbent ve hurma, mazı, fındık, badem, zeytinyağı, pekmez, kuru üzüm, incir, erik, zerdali ile tarçın, kına, safran, zencefil ve karanfil gibi malzemeler sokakları mesken tutmuş İsotçu Pazarı, Keçeci Pazarı, Attar Pazarı, Koltukçu Pazarı, Oturakçı Pazarı, Kuyumcu Pazarı, Nacar Pazarı, Demirci Pazarı, Bıçakçı Pazarı, Kazancı Pazarı, Çulcu Pazarı, Sarraç Pazarı, Tenekeci Pazarı, Kürkçü Pazarı, Eskici Pazarı, Kokacı (Kovacı) Pazarı, Kasap Pazarı, Pamukçu Pazarı, Bedesten/Kazzaz Pazarı, Sipahi Pazarı ve diğer çarşı pazarlarda renkli ve zengin hayatın tanıklığını yaparlar.

Matierials such as satin, velvet, silk, wool and cheesecloth as well as fruits, nuts and spices such as date palms, gallnut, hazelnuts, almonds, olive oil, grape juice, dried grapes, figs, plums, wild apricots, cinnamon, henna, saffron, ginger and cloves were once transported to these bazaars by camel. Today, visitors can still witness the many colourful and diverse products of the caravanserai in bazaars such as: the Red Pepper Bazaar, Felt Bazaar, Perfume Bazaar, Jewellery Bazaar, Ironsmith Bazaar, Cutlery Bazaar, Boilersmith Bazaar, Sackcloth Bazaar, Furrier Bazaar, Butcher Bazaar, Cotton Bazaar, Silk Bazaar and the Cavalry Bazaar.

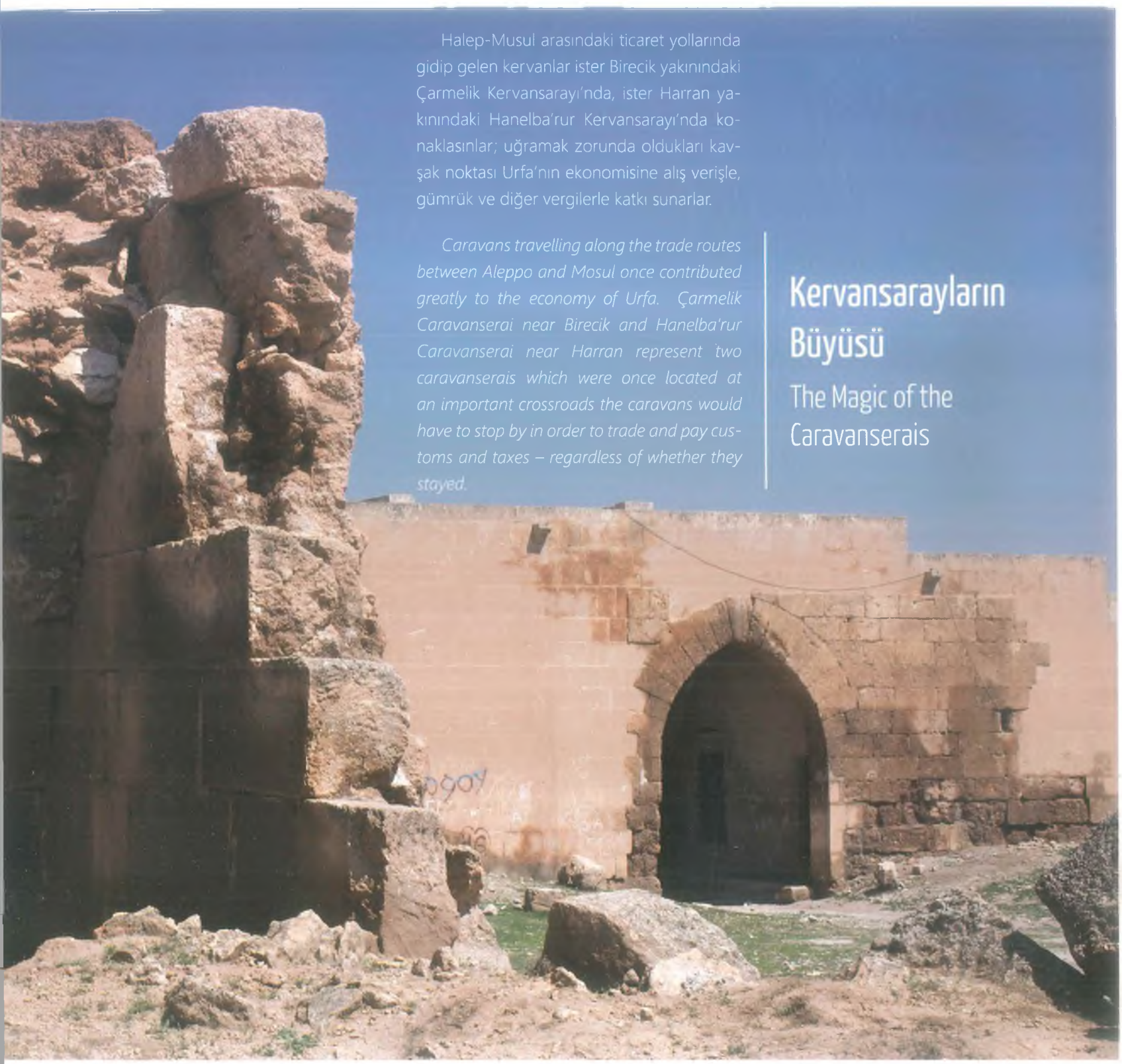

Kervansarayların Büyüsü

The Magic of the Caravanserais

Halep-Musul arasındaki ticaret yollarında gidip gelen kervanlar ister Birecik yakınındaki Çarmelik Kervansarayı'nda, ister Harran yakınındaki Hanelba'rur Kervansarayı'nda konaklasınlar; uğramak zorunda oldukları kavşak noktası Urfa'nın ekonomisine alış verişle, gümrük ve diğer vergilerle katkı sunarlar.

Caravans travelling along the trade routes between Aleppo and Mosul once contributed greatly to the economy of Urfa. Çarmelik Caravanserai near Birecik and Hanelba'rur Caravanserai near Harran represent two caravanserais which were once located at an important crossroads the caravans would have to stop by in order to trade and pay customs and taxes – regardless of whether they stayed.

Kazancı Pazarından Bakırcılara

From Boilersmith To Coppersmith Bazaars

Kazancı Pazarı ile Eski Çadırcı Pazarı arasında kuzeyden güneye uzanan ve iki adet kapalı çarşıya sahip Hüseyniye Çarşıları, kuruluşunda 111 dükkân ile bir kahvehaneden oluşuyordu. Adını Hartavizade Hüseyin Paşa'dan alan ve kitâbesine göre 1887 yılında yapılmış olan bu çarşılar, bugün bakırcıların da yer aldığı hediyelik eşya dükkânlarıyla biliniyor.

Hüseyniye Bazaar, located between the Boilersmith Bazaar and the Old Tentmaker Bazaar includes two covered bazaars consisting of 111 stores and one coffeeshop. The bazaar, named after Hartavizade Hüseyin Paşa, was constructed in 1887 and according to its epitaph was a retail centre that included coppersmiths.

MİMARİ ve GÜNDELİK YAŞAM

5

ARCHITECTURE AND DAILY LIFE

Işık, Çiçek ve Huzur Dolu Evler

Houses Full of Light, Flowers and Peace

Hemen her Urfa evinde bulunan kuyu, çiçeklik, havuz ve günün ilk ışıklarını karşılayan kuş takaları doğal hayatla iç içe geçen gündelik yaşamı işaret ederler. Tandırlık denilen mutfak, çardak, sıcak yaz günlerinin geçirildiği kuzeye bakan eyvanlar, "hayat" adı verilen ve yüksek duvarları bezemelerle süslü avlunun etrafında yer alır. "Zirzemin" kelimesinden türetilerek "zerzembe" diye anılan odaların altı zahire saklanan; "dam" adı verilen odaların üstü ise, bol yıldızlı yaz gecelerinde serinlik anlamına gelir.

Wells, window boxes and water fountains found in almost every house in Urfa attract flocks of birds who welcome the early hours of the day. Tandoori kitchens, alcove gardens, and north-facing iwans, where hot summer days are spent, are typical features of the couryards of houses and whose high walls come decorated. The name given to the rooms of house is zerzembe, derived from the word zirzemin which refers to a place where grains are stored, with the tops of the rooms called "dam (roof)" meaning coolness during starry summer nights.

Urfa Sokaklarında Gökyüzü Bir Çizgidir

A Line of Sky From Urfa Streets

Urfa'nın eski mahalleleri birbirine açılan daracık sokaklardan oluşur. Mahremiyeti ön plana koyan penceresiz, yüksek duvarları sırt sırta vermiş bu evler bir Ortaçağ kenti havası sunar. Reyhan kokusunun hakimiyetinde, dalları duvarlardan sarkan incir ağaçları, ağu çiçekleriyle Urfa'nın kıvrılan ince sokaklarında gökyüzü bir çizgi gibidir. Taş duvarlardan dışa taşan cumbalar, kafeslere hapsolmuş mahzun bakışların, çiçekli perdelerin ardına saklanmış sevda ve özlemlerin sessiz tanıkları olurlar. Bu sevdalar, daracık sokaklarda yârine kavuşan âşıkların kalp çarpıntılarına`ya da bir türküye dönüşür, duvarlarda yankılanıp gökyüzüne dağılır.

The old neighbourhoods of Urfa consist of narrow streets opening up to one another. Windowless houses that provide privacy stand back-to-back and whose high walls conjour an atmosphere of a town from the Middle Ages. With the dominant smell of basil filling the narrow streets, fig trees leaning out over walls and hemlock flowers, the sky above appears like a line. Bay windows effusing out of stone walls are the silent witnesses of encaged sad looks, love and longing hidden behind floral curtains. This love turns into the heart beats of lovers or a folk song meeting in the narrow streets, echoes in the walls and vanishes in the sky.

Urfa Sokaklarının Süsleri

Urfa Street Ornaments

Hacı Kapısı, Hacca gitmenin zor ve zahmetli olduğu dönemlerde Hacdan dönen kişinin ev kapısına, nadiren de olsa konuk odasına veya eyvan gibi mekânlara yapılan süsleme ve yazılardan oluşur.

Hacı Gate consists of ornaments and short scripts written in places such as doors, or more rarely, guest rooms or iwans for those returning from pilgrimage which was a difficult and troublesome endeavor in old times.

١٣١٥

MÜZİK ve KÜLTÜR

MUSIC AND CULTURE

Kökleri Yüzyıllar Öncesine Uzanan Gelenek

Centuries' Old Traditions

Müzikli dost meclislerine misafir olup Urfalılar için "Bülbülü susturan şakrak sesi var" diyen şair, şehrin ruhuna işlemiş köklü müzik geleneğine gönderme yapar. Bardaysan'dan Edessa kiliselerine, içli Rehavî makamından yakıcı hoyratlara, sıradan insanlardan müzik geleneğinin önemli taşıyıcısı hâfızlara uzanan bu gelenek aynı potada yoğrulup ortak hafızaya kazınır. Hoyratlarda dertler, çekilen acılar, kavuşulmamış yârin hasreti yüksek sesle dile getirilir. Urfalıların gür ve yanık sesinin bülbülü susturup çatlattığı hikâyeleri dilden dile dolaşır.

Poets that visit friendly gatherings accompanied by music commonly remark that the people of Urfa "have a lively voice that could silence nightingales", referring to the deep-rooted musical tradition that is cultivated in the spirit of the City. The musical tradition of Urfa extends from Bardaysan to Edessa churches, from touching Rehavi tunes to sad hoyrats (the folk music of the Southeast and Iraq), and from ordinary people to hafizes – the important transferrers of musical culture, with the music melting together in a pot and inscribed in the consciousness of the people. Sorrow, suffering and pain and the longing for a lover are sung by the Urfa people in strong and poignant voices that in equal measures silences the songs of nightingales and tears the hearts of people apart.

Dertli Yüreğin Feryadı

The Cry of A Suffering Heart

Bir ilkyaz gecesi bahçeye kurulu arkadaş meclisinde türküler su gibi akmaya başladığında Karaköprülü İsmail'in okuduğu hoyratın hikâyesi kuşaktan kuşağa aktarılmaya devam eder. İsmail'in gökyüzüne dağılan güçlü ve gür sesiyle parçalanan gecenin karanlığında bahçeye süzülen bir bülbülün hikâyesidir bu.

Hikâyeye göre: "Bir dalda sessiz ve ürkekçe İsmail'i dinleyen bülbül, hoyrat bittiğinde kanatlarını göğsüne vura vura feryat ederek karanlığa karışıp gözden kaybolur. Sabahın erken saatlerinde bahçesini dolaşan ev sahibi, gül ağacının dalları arasında çatlayıp düşmüş olan bülbülü görür ve gözleri dolar. Bülbül, kanayıp al olmuş göğsüne kollarında hasretiyle can verdiği gülün yapraklarını basarak, bir daha uyanamayacağı derin bir uykuya dalmıştır..."

In the early summer night in gardens across Urfa folk songs are sung with gatherings. During these occasions the story of hoyrat, sung by Karaköprülü İsmail, continues to be handed down from generation to generation. Sung in a strong and poignant voice, the song tells the story of a nightingale that gracefully glides into the garden in the dark of night.

In the story, "The nightingale silently and timidly listens to İsmail on the branch of a tree. When the singing of hoyrat is over, the bird plunges into darkness and disappears; crying out and hitting its wings on its chest. In the early morning the host wanders around the garden and finds the nightingale. Dead from exhaustion, the bird has fallen from the branches of the rosewood tree, filling the host's eyes with tears of sorrow. The nightingale has placed rose petals on its chest red with blood, and fallen into a deep sleep from which it can never wake..."

Müzik Müzesi: Geçmişten Bugüne Kurulan Köprüler

Music Museum: A Bridge From Past To Present

Urfa'nın yerel müzik sanatçılarının vaktiyle mekân tutmuş olduğu Harran Kapı'daki Yasin'in Kahvesi bugün İbrahim Tatlıses Müzik Müzesi olarak hizmet veriyor. Mahmut Nedim Konağı'nın bir bölümünde ise Müslüm Gürses Müzik Müzesi yer alıyor. Urfa'nın zengin müzik hazinesinin gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla kurulan müzede, Urfalı ulusal ve yerel müzik sanatçılarının balmumu heykellerini seyretmek, sanatçıların eserlerini dinlemek yoğun ilgi çekiyor.

Yasin's Cafe at Harran Gate, once the gathering place of local Urfa artists, now serves as the İbrahim Tatlıses Music Museum. Contained within one part of the Mahmut Nedim Mansion is the Müslüm Gürses music museum. Visitors to the museum can see interesting displays of wax sculptures of national and local artists from Urfa with the aim of the museum being to hand down the rich musical treasures of Urfa to following generations.

Urfalılar için sonbahar, geleneksel sıra gezmelerinin başladığı uzun gecelerin habercisidir. Genellikle hafta sonuna denk getirilen ve ev sahipliğini katılanların sırayla yapması nedeniyle "sıra gezme" adını alan buluşmalar, ortalama on kişiden oluşan belli meslek ya da arkadaş gruplarının bir araya gelmesini ifade eder. Çiğköfte ve tatlıdan oluşan menü eşliğinde sohbet ve eserlerin makam geleneğiyle icra edildiği müzik dolu leziz geceler demektir.

Autumn is the time of long nights and when traditional sira nights begin. These gatherings, generally held at the weekend, are called sira, or "by turns", as hosting the event is taken in turns by gatherings of about 10 people from specific professionals through to friends. These nights are full of good food and music and include traditional çiğköfte (raw meatballs) and desserts accompanied by boistrous conversation and songs played using traditional melodies or harmonies based on modes instead of major and minor scales.

İnsana Ait Temel Değerlerin Okulu

A School of Human Values

Sıra gezme; birlikte keyifli vakit geçirme, geleneksel değerleri yaşatma, dayanışma duygusuyla büyüklerden öğrenilmiş adap, usul ve erkânı küçüklere aktarmayı öğretir. Gençlerin ergenlik çağına girmelerinden sonra başlatılır; sırayla hizmet etme gibi sosyal farklılıkları yok edip, aynı gruba mensup olma, aidiyet ve 'biz' duygularının gelişmesi sağlanır. Urfa'da bugün 40-50 yıldır sıra gezme geleneğini sürdüren gruplar bulunuyor.

Son yıllarda turistik bir aktivite olarak şehrin eski konaklarında "sıra gecesi" adıyla düzenlenen geceler, ziyaretçilere yemek ve müzik eşliğinde dinlenme-eğlenme fırsatı sunuyor.

Attending a sira evening teaches the importance of spending time together with friends, keeping traditional values alive, and transferring manners, rules and conventions learned from the elders to the youngsters. The tradition starts when young people become adolescents and encourages the disregarding of social disparities and the creation of a sense of belonging and an understanding of "we" as the hosting of the event takes place in turns. There remain groups in Urfa who have maintained the sira tradition for 40-50 years.

Today, the nights are organised as a "sira night" in the old mansions of the city with the event offering visitors an opportunity to relax and be entertained with food and music.

DOĞA ve İNSAN

PEOPLE AND NATURE

Kuşçuluk, Meraklıları İçin Aşktır

For Fans, Aviculture is True Love

İkindi zamanları eski şehrin damlarından kuş sürüleri havalanır. Gökyüzünde bulutlar gibi kümelenen kuşlar kanatlarıyla havada daireler çizerler. Kuşçular; kulaklarına küpeler, boyunlarına gerdanlıklar, ayaklarına halhallar takıp süsledikleri ve alaca, karalı, aynalı, şarabî, perçemli, amberli, kırktelli gibi onlarca ad verdikleri gönül dostlarını ıslıkla ya da dişisini göstererek geri çağırırlar. Bu kavuşma sahnesi, hasretini türkülere gizleyip uzak damlardan kuşların dönüşünü izleyen kim bilir kaç genç kızın yüreğini titretir?

In mid-afternoon flocks of birds take off from the roofs of the Old Town. The birds cluster in the sky like clouds and create circles with their wings. Bird keepers whistle or show their hens in order to call back their beloved friends which they have adorned with earrings, neckbands and anklets and assigned names such as black, mirror, tuft and amber. Who knows how many girls are hiding their longing in folksongs when they watch the birds turn back from far roofs and reunite with their keeper?

Kuşçuların mekân tuttuğu Çardaklı Kahve, tutkulu bir sevdaya dönüşmüş bu merakın öykülerinin, efsanelerinin, heyecanının harmanlanıp kalplere dolduğu adrestir.

The Çardaklı Coffee House is where bird keepers gather, tell stories and legends, and where the excitement of this curiosity turns into a passionate love affair.

"Arap Atı Gibi Sallar Başını / Ne Söyledim Yıktın Hilal Kaşını"

"You are Shaking Your Head Like an Arabian Horse, / Did I Say Something to Make You Sad?"

At ve atçılık Urfa'da hatırı sayılır kültür öğeleri arasında yer alır. Güzelliği, dayanıklılığı ve süratiyle bilinen halis Arap atlarıyla ünlü şehirde asil kısrağın neslini korumak dikkat ve hassasiyet gösterilen konulardan biridir. Kuşaktan kuşağa aktarılan bu asil atlarla ilgili hikâyeleri dinleyenler vefa, feragat, sadakat gibi değerlerle gönül bağı kurar. "At beslemeğe gücün yetmiyorsa komşunun duvarından bir delik aç, hiç olmazsa evine atın soluğu girsin" sözü bu değerlerin halk kültürüne yansıması niteliğindedir.

Horses and horse breeding are important cultural traditions in Urfa. The city is famous for its Arabian horses – known for their beauty, endurance and speed, with special attention and sensitivity being placed on the keeping of royal mares. For those who listen to stories about these royal mares, who are handed down from one generation to the next, a love bond is created based on values of loyalty, renunciation and devotion. The saying, "If you cannot afford to feed a horse, make a hole on the wall to your neighbor so that you may at least have the breath of the horse in your home", shows how strong these values are reflected in the folk culture of Sanliurfa.

Urfa Dağlarında Gezer Bir Ceylan

The Wandering Gazelle of the Urfa Mountains

Ceylanların Urfalının gönlüne kurduğu taht, sevgiyle işlenmiş başka bir kültürü ifade eder. Güzellik ve zarafeti simgeleyen ceylanlar; -gazal ya da âhu, ne denilirse denilsin- türkülerde, mânilerde anlatılan sevgilinin gözleri, ürkek yürüyüşü; ayrılığın yarattığı hüzündür.

The throne of Gazelles in the hearts of people from Urfa points to another culture filled with love. Whether they are called gazelle or antelope, the animal symbolises beauty and elegance, with the gazelle-eyes and the timid walk reflected in folk songs and poems as lovers feeling the sorrow of separation.

URFA MUTFAĞI

URFA CUISINE

On İki Bin Yıllık Tarihsel Birikimin Sentezi

A Synthesis of Twelve Thousand Years

Urfa bulunduğu coğrafya sayesinde köklü ve çoğulcu bir kültüre ve böyle bir harmandan oluşan lezzetli bir mutfağa sahip. 16. yüzyılın ünlü gezginlerinden Tavernier, seyahatnamesinde "Urfa'da Anadolu'nun başka hiçbir yerinde yiyemeyeceğiniz kadar güzel yemekler yiyebilirsiniz" der...

Urfa evlerinde mevsiminde yetişen sebze ve meyvelerin yemekleri yapılır. Özellikle de kadınların hayatlarının büyük bölümünü geçirdiği "tandırlık" denilen mutfaklarda geleneksel pişirme yöntemleri yaşatılmaya devam eder. Bu kadim lezzetlerde koyun/kuzu etinin, tatlılarda sade yağın, sebze ve yeşillikte tazeliğin, yöreye özgü tadın hakimiyeti öne çıkar.

Urfa has a deep-rooted, multicultural and delicious cuisine thanks to its geographical location. One of the famous travellers of the 16th century,Tavernier, remarks in his travel book, "You can have the most delicious food in Urfa, which you cannot find anywhere else in Anatolia".

Vegetable and seasonal fruit dishes are cooked in Urfa houses with traditional cooking practices sustained, especially in the kitchens called tandoori, where women spend most of their life. In these old recipes, mutton or lamb, buttery deserts, fresh vegetables and greens and the taste of the region dominate the cuisine.

Bostandan Sofraya Ulaşan Tazelik

From Kitchen Garden To Table

Adını bostandan alan Bostana, sağlık ve lezzeti buluşturan gözde bir salata çeşidi. Yaz bahçelerinde yetişen domates, yeşil biber, yeşil soğan, nane, maydonoz ve pirpirimle yapılır. Bu karışıma, yaz başında taze sıkılmış koruk suyu, yaz sonunda mayhoş nar suyu ve güz sonundan itibaren de nar ekşisi eklenir. Urfa sofralarının leziz kuru yemeklerinin vazgeçilmezidir.

Named after the kitchen garden, or bostan, bostana is a popular type of salad that mixes healthy characteristics together with flavour. Made from tomato, green pepper, onion, mint, parsley and luscane, and finished with a dressing comprising freshly-squeezed grape juice from early summer and sour pomegranate juice from late summer, bostana is an essential side dish to any Urfa meal.

Urfa'nın ünlü tatlısı Şıllık için, uzun ve titiz bir uğraşla elde edilen sıvı hamur tepsiye dökülür. Hamur katlarının arasına ufalanmış ceviz serpilir. Bıçakla dilimlenir ve sıcak tepsiye dökülen şerbetle servis edilir. Hamurun oynak yapısı argo dilde kullanılan "şıllık" kelimesinin esin kaynağıdır.

One of the most famous desserts of Urfa is şıllık whose preparation requires a long process of dough kneading followed by the adding of crushed hazelnuts between layers. Placed on a hot tray, the dessert is sliced with a knife and served up with syrup. The loose nature of the dough inspired the name "şıllık" which is used in slang.

Ağır Sofraların Yumuşak Huylu Tatlısı

A Delicate Dessert For Large Tables

"Köfte Başımın Tacı / Ayran Onun İlacı"

The Perfect Balance For Spicy Çiğköfte is an Ayran Drink

Urfa mutfak kültürünün efsanevi lezzeti Çiğköfte'nin doğuşu da bir efsaneyle anlatılır: "Urfa topraklarının zalim hükümdarı Nemrut, putlarına karşı gelen İbrahim Peygamber'i ateşte yakmak için bölgenin bütün ağaçlarını kestirir. O kadar odun yakılır ki Urfa'da yakacak tek dal bile kalmaz. Öyle ki, ocak ateşi için kullanılacak odun bulunamayınca eti pişirmeden yemenin yolları aranır. Nihayetinde taş üzerinde ezilmiş etin baharatla ve bulgurla karıştırılmasından Çiğköfte ortaya çıkar."

The origins of çiğköfte, legendary taste of Urfa cuisine, is accompanied by a legend, "Nimrod, the tyrant emperor of Urfa, comanded for the feeling of all trees in the city in order to burn Abraham who was opposed to the worship of idols. As a result of the order, so much wood was burnt in Urfa that there was not a single branch left. Due to the scarcity of wood the people needed to find ways to eat meat without cooking. According to the legend, the end result of this endeavour is çiğköfte, a meat served raw and prepared by mincing the meat on a stone then mixing with spices and bulgur."

Çiğköfte zaman içinde taşın oya gibi işlendiği avlulardan süzülüp şehrin en gözde yiyeceği haline gelir. Her Urfa evinde mutlaka bulunan bakır leğen ve üzerinde etin dövüldüğü kara taşıyla, efsanesiyle, türküsüyle, manisiyle, atasözü ve deyimleriyle bir halk kültürü hazinesine dönüşür. Et, bulgur, kuru soğan, kuru isot, tuz, karabiber, tarçın, salça, maydanoz, yeşil soğan, taze sarımsağın buzla yoğrulmasıyla yapılan Çiğköfte; söğüş salatalık, domates, turp, marul, nane, hardal, pirpirim, tere, kuzu kulağı, beyaz lahana, eşkili, ayran ve yufka ekmekten oluşan ortalama 25 çeşit malzemeyle birlikte servis edilir. Sabah hariç her öğün yenebilen Çiğköfte için en uygun zaman Eylül ayıyla Nisan ayı arası dönemdir. Bekletilmeden tüketilmesi gerekir, kalabalık sofraların aranan lezzetidir.

Over time, and with stone being replaced with copper bowls, çiğköfte became a favorite food of Urfa and available in every household. Today, the classic dish is imortalised in legends, folk songs, poems, proverbs and idioms. To make the delicacy, the meat is kneaded with bulgur, onion, red pepper, salt, black pepper, cinnamon, tomato or pepper sauce, parsley, spring onion, fresh garlic and ice. The mix is then served with up to 25 ingedients including cucumber, tomato, radish, lettuce, mint, mustard, purslane, dill, starchy byzantine, cabbage, sour, ayran and tortilla. The best season for çiğköfte is from September to April, when one can enjoy it at every meal except breakfast. The dish can be found on every crowded table and is best consumed immediately after preparation.

Besin Çeşit ve Lezzetinin Mükemmel Uyumu

The Perfect Match of Food Variety and Taste

Urfa mutfağının en sevilen vefakat zahmeti bol yemeği bakla, keme veya pancar (pazı) ile yapılan Boranı'dır. Bir iki gün öncesinden komşu kadınların da katılımıyla hazırlanan Boranı; et, sebze, bakliyat içinde yuvarlanmış küçük bulgur köfteleri ve sarımsaklı yoğurttan oluşur. Pirinç pilavıyla birlikte servis edilir, besin değeri yüksek ve leziz bir yemek olarak sofralarda yer bulur.

One of the most popular yet challenging dishes of Urfa cuisine is borani. Made of bean, truffle or chard, the difficult dish is often prepared with the help of neighbour a couple of days before it is to be consumed. Consisting of small bulgur balls rolled in meat, vegetables and legumes and garlic yoghurt, borani is served with rice and presented as a nourishing and delicious meal.

Arapça "kesmek, kırpmak" anlamından yola çıkarak kadayıf denilen tatlı, Urfa'da yağlı taze peynir ve yörenin ünlü sade yağıyla yapılır. Peynirli kadayıf olarak da anılır. Tel kadayıf veya kadayıf telinin kırılıp ufalanmasıyla yapılan peynirli kadayıf, Hatay ve civarında tel kadayıfla yapılıp Künefe adıyla bilinir.

The shredded wheat desert, kadayıf, has been fittingly named due to its literal meaning in Arabic, "to cut" or "crop". The dish is made using fat cheese and Urfa's famous plain butter, kadayıf, sometimes also referred to as cheese kadayıf. In Hatay and surrounding provinces shredded wheat goes by the name kunefe.

Damağın Peynir ve Sade Yağla Derin Muhabbeti

Deep Conversations of Cheese and Butter

Kebap Aşkı Her Mevsim Başka Yaşanır

A Kebab For Every Season

Kebap Urfa'da et ve ateşin sevdası anlamına gelir. Mevsime uygun sebze ve meyvenin ete eşlik ettiği mangal başı masalar, yaz mevsimi boyunca kebapların en gözdesi olan yaz sonunda nar suyuyla terletilen patlıcanlı kebabı ağırlar. Sonbahar başında Birecik'in ünlü patlıcanı ortalıktan çekilince sıra Eylül sonlarına doğru domatesli kebaba gelir. Havalar serinleyince ise soğanlı kebap baştacı olur. Dürümlere nar ekşisiyle birlikte servis edilen soğanlı kebap damak için gerçek bir şölen sunar.

Sebzenin azaldığı kışla birlikte sade, haşhaş kebaplar rağbet görür. Yağmurlarla canlanan doğanın ikramı yeşil soğanların ince ince doğranıp dürüme katıldığı bu kebaplar damakları şenlendirir. Mevsim bahar olup kuzular kasap dükkânlarında göründüğünde, erkek kuzu etinden yapılan kuşbaşı tike kebabı rağbet görmeye başlar.

In Urfa, kebabs are associated with a love for meat and fire. Side dishes of vegetables and seasonal fruit accompany the favorite kebab of Urfa – the eggplant kebab – which at the end of summer, is sweatened with pomegranate juice. In early autumn, when the famous eggplant of Birecik disappears, it is time for the tomato kebab, and when it gets cooler yet, the red-carpet treatment is given to the onion kebab, served wrapped and with pomegranate dressing.

During winter, when vegetables become scarce, plain poppy seed kebab is in demand. Minced onions – a treat of nature thanks to the rains of the season, are added to these wrapped kebabs, creating a taste sensation. With the onset of spring, when lamb appears in local butcher shops, kebabs made of cubed lamb meat are in favour.

Kasım ve Aralık aylarında yağmurun ve şimşeğin bol olduğu bir dönem yaşanmışsa, bahar aylarında Urfalıların heyecanla beklediği trüf mantarına benzeyen "keme"nin zamanı demektir. Kebapçılar, pahalı ve az bulunan bu mantarla yapılan keme kebabı siparişlerini karşılamakta güçlük çekerler. Tike kebabı, sebzeli kebap derken Urfalılar, Mayıs ortalarında "sarıkız" denilen malta eriğiyle yapılan sarıkız kebabının, yaz başlarında ise elmalı kebabın mayhoş lezzetini ararlar. İri ceviz büyüklüğüne ulaşmış sulu yeşil elmalarla yapılan elmalı kebap damaklarda doyulmaz bir tad bırakırken Domatesli kebabın sıcak yaz günlerinin vazgeçilmezi olarak sofralardaki yerini alır.

The onset of rain and lightning in November and December heralds the truffle season. With a taste similar to white truffle, the people of Urfa look forward to enjoying truffle kebabs in the coming spring – when the kebab restaurants have difficulty meeting demand for the pricey delicacy. By the middle of May, the Urfa people turn their attention to the gold kebab, made with Japanese plum, and by the time summer returns, savour the apple kebab, made with juicy wallnut-sized Granny Smith apples which leave a pleasant taste on the tongue. Kebabs with tomatoes also get a place on the table and are considered one of the irreplaceable dishes of hot summer.

Yoğurdun Sıra Dışı Lezzeti

The Extraordinary Taste of Yoghurt

Yörede ayran çorbası olarak da bilinen "Lebeni" kelimesinin kökü, Arapça "süt" anlamına gelen "leben" kelimesinden türer. Yumurta ve tuzla çırpılan yoğurdun pişmiş nohut ve dövmeyle kaynatılmasından elde edilir. Lebeni soğuk içilebildiği gibi sıcak, yağda kavrulmuş kuru isot ve nane ile de tüketilebilir.

The root of the word lebeni, known as ayran soup in the region, is derived from leben, which means "milk" in Arabic. The dish in question is made from yoghurt mixed together with egg and salt and then brought to the boil with the addition of chickpeas and wheat. Lebeni is consumed both cold and hot and served together with red pepper and mint roasted in oil.

Civar yörelerde "samsa", "sembusek" diye de anılan Semsek, tatlı tabağı büyüklüğündeki yoğrulmuş hamurun peynirli veya kıymalı harçla doldurulup kızartılmasıyla hazırlanır. Harcına ufalanmış tuzsuz peynir konulmuş hali, bal, şeker balı ya da pekmeze batırılarak yenir.

Semsek, which also goes by the name samsa and sembusek in neighboring cities, is prepared by stuffing dough with cheese or meat and then frying. With salt-free crumbled cheese, semsek may also be enjoyed with honey and grape juice.

Ortadoğunun Paylaşılamayan Böreği

Exclusive Pastry of the Middle East

Urfa Mutfağının Sönmeyen Ateşi

The Fire In the Urfa Kitchen Never Dies

Urfalılar sabaha fırından aldıkları sıcak "tırnaklı ekmek" le yapılan kahvaltı ile başlarlar.

Fırınlar, çömlek, tepsi kebabı gibi geleneksel ev yemeklerinin pişirildiği yer olmasının yanında çarşı esnafının ve ev hanımlarının tepsi ile fırına gönderdikleri pratik yemekler için de büyük rağbet görür.

People of Urfa start the day with hot pita, or tırnaklı ekmek, for breakfast which has been bought from the local bakery.

These community bakeries are in high demand in Urfa where dishes such as "kebab en cocotte", "tray kebab" and others are sent for cooking by chefs and housewives alike.

Esnaf Çarşısından Lüks Restoranlara

From Craftsmen's Bazaar To Restaurants

Son dönemlerin gözde lezzeti haline gelmiş olan ciğer kebabı çarşı esnafının sabah kahvaltı sofrasından taşarak modern ve lüks restoranların aranan lezzeti olmuştur.

Liver kebab, a recently popular taste, has been elevated from the morning breakfast of the craftsmen's bazaar to become one of the most highly demanded dishes in the modern and high-end restaurants of today.

Kendisi Acı Sohbeti Tatlı Kahve

A Bitter Yet Agreeable Coffee

Arapça konuşulan bölgelerde "Mırra" adıyla anılan bölgenin ünlü kahvesi Urfa'da "acıkahve" adıyla bilinir. Kavrulup dibekte dövülen çekirdek kahve "Gümgüm" denilen kaplarda defalarca kaynatılır. Telvesi çökünceye kadar dinlendirilir ve öz haline getirilir. Yoğunlaşmış kahve özü, "mekkâvî" denilen özel kulpsuz fincanlarda sıcak servis edilir.

The famous coffee of the Arabic-speaking region, myrrh, is considered a bitter coffee by the Urfa people. Coffee beans, roasted and grinded in large stone mortars, are boiled over and over again in cups called gümgüm. The coffee is then rested with the gains of coffee being extracted once they sink to the bottom of the water. The resulting coffee concetrate is served hot in special handleless cups called mekkavi.

Zahmetin Zevke Dönüştüğü Lezzet

A Taste To Turn Your Troubles Around

Urfa mutfağına iki yüzyıl önce giren isot yemeklerin vazgeçilmez eşlikçisidir. "Isı-ot" sözcüğünden günlük dile dönüştürülen isot, yaz mevsimiyle birlikte yeşil ve taze haliyle mutfaklarda yer bulur. Ağustos ayından itibaren her Urfa evine tarladan torbalarla gelen kırmızı isot ise kurutulup dövülür ve "kuru isot" denilen pul bibere dönüştürülür. Bir Urfa evinin ortalama ihtiyacı 200 kilogram taze kırmızı isottan elde edilen ve ağırlıkla çiğköfte için kullanılan 18-20 kilogram kuru isottur.

Tarladan getirilen kırmızı isot tohumları önce temizlenir, yarılarak güneş altında kurutulur. İsotun hikâyesi, kadınların sevgi ve emeklerini kattığı uzun ve zahmetli bir yolculuğu ifade eder. Komşular arasında renk ve kıvamın tutturulması tatlı bir yarışa dönüşür. Damlara serilen isotların yanında günler ve geceler boyu sohbetler eşliğinde nöbet tutulur, taş dibeklerde dövülerek pula dönüştürülen isot heyecanla beklenir. Halk arasında "isot çıkarma" denilen ve ortalama 15 gün süren bu serüven, bir Urfa evi için kış hazırlıklarının en keyifli aktivitesi anlamına gelir.

Urfa pepper, or isot, was introduced to Urfa cuisine 200 years ago and has been an essential component of Urfa dishes ever since. During summer, green peppers can be found in kitchens. In August, red peppers are carried from fields to houses in bags, dried then grinded, thence transforming it into "dried isot". In Urfa, the average quantity required of dried isot for one household is around 18-20 kg which requires some 200 kg of fresh red pepper. The dried isot is mostly used to make çiğköfte.

When making isot, the red pepper seeds that have been brought from the field are cleaned, then opened and dried under the sun. The story of Urfa pepper speaks of a long and difficult journey of women who add their love and efforts to the peppers. Getting the isot to reach the proper colour and consistency is a competition amongst neighbours. For days and nights, women keep an eye on Urfa pepper, which has been laid down on roofs. Afterwards, the pepper is grinded in stone mortars and turned into the classic red pepper. This process, known as "Urfa pepper extraction", continues for around 15 days and is one of the most cheerful activities undertaken by households during winter.

ŞANLIURFA
AÇI BİBER
SALÇASI
EV SALÇASI
ORGANİK
GARANTİLİ
pepsi

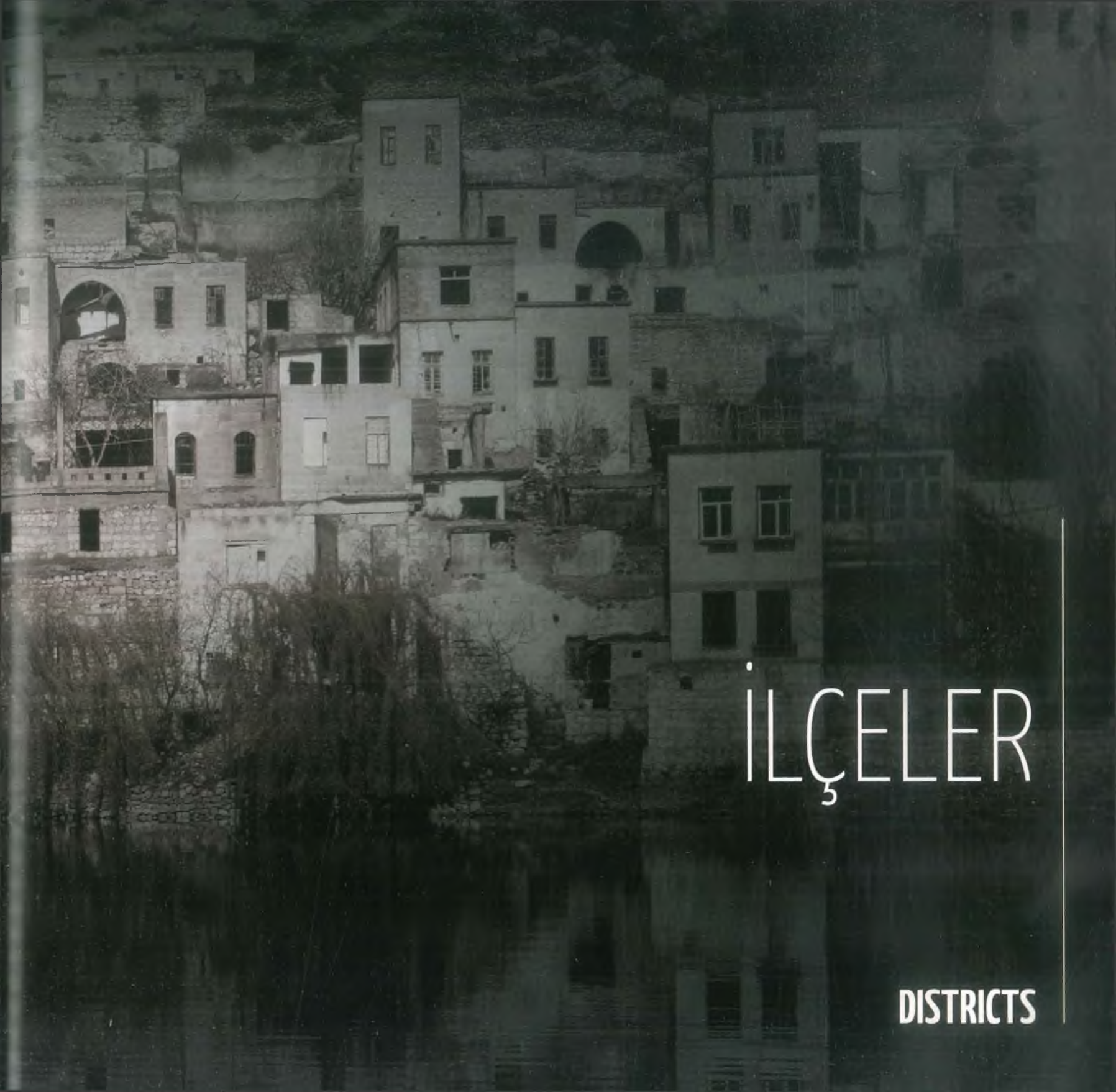

İLÇELER

DISTRICTS

Harran: Harran'dan Aynelarus'a Hz. İbrahim'in Yolu

Abraham's Road From Harran To Aynelarus

Tarihin en eski çağlarından beri din, medeniyet ve tarım kavramlarıyla birlikte anılan Harran'ın, Hz. Adem'in çiftçilik yaptığı yer olduğuna inanılır. Hz. İbrahim'in yaşadığı topraklarda bulunan Harran; Kitâb-ı Mukaddes'e göre, Hz. İbrahim'in Ur şehrinden ayrıldıktan sonra bir süre kardeşi ve Hz. Lût'un babası olan Harran'la yaşadığı İslâmî kaynaklarda Âzer olarak bilinen babası Terah'ın öldüğü yerdir. Yine Harran'a yaklaşık 10 kilometre uzaklıktaki, Arapça "gelin/düğün pınarı" anlamına gelen Aynel Arûs ise eski salnamelerde Hz. İbrahim'in eşi Sara'yla gerdeğe girdiği mekân olarak geçer.

Associated since ancient times with concepts of religion, civilisation and agriculture, Harran is believed to be the place where Adam was engaged in farming. According to the Bible, Harran is where Abraham temporarily lived together with his sibling and Lot's father, Harran, after he left Ur and Abraham's father Terah, known as Azer in Islamic books, died. Aynel Arus, which is 10 km away from Harran and means "spring of bride/wedding" in Arabic, was described in the old annuals as the place where Abraham entered the bridal chamber with his wife Sara.

Harran: "Gelirse Harran Gelmezse Viran"

"If It Comes It is Harran, If Not, It is Ruin"

Bereketli Hilâl bölgesinde, Samsat'a, Suriye'ye, Babil'e ve İran'a ulaşan ticaret yolları üzerinde bulunan ve seyahatnamelerde "suyu soğuğa alışmamış her tarafı sıcaktan yanan topraklar" olarak tanımlanan Harran, güneyindeki çölün bitiminde başlayan verimli topraklara sahip. Cüllab Nehri'nin hayat verdiği ovası yağmurlarla buluştuğunda doğacak bereketi anlatan "gelirse Harran, gelmezse viran" deyişini yüzyıllardan bugüne taşıyan Harran, tarihi boyunca güçlü hükümdarlıkların çekişme ve çatışmalarına sahne olur.

Located in the fertile Hilal region and along trade routes extending to Samsat, Syria, Babel and Iran, Harran has been described as a "land on fire due to its hot weather and water unaccustomed to the cold". With fertile soil that start at the end of the southern desert, in Harran the expression has been coined, "if it comes, it is Harran, but if not, it is ruin", which explains the abundance that rises when the plain brought into existence by the Cüllab River meets the rain, and the witnessing of conflicts and battles of strong empires throughout history.

Harran: Nabuna'id'in Rüyası

Dreaming of Nabuna'id

Babil'in son kralı Nabuna'id bir gün rüyasında koruyuculuk, sonsuzluk ve bereketin simgesi Ay tanrısı Sin adına tapınak yaptırırsa karşılığında bütün ülkelerin hükümdarlığına kavuşacağını görür. Emevî halifesi II. Mervan tarafından Sin tapınağı üzerine inşa edilen Harran Ulu Camii avlusunun iç kapı girişinde yıllar önce kralın bu rüyasını, ona sunulan vaadi ve zaferlerinin öyküsünü anlatan çivi yazılı stel bulunuyordu. Firdevs Camii olarak da bilinen yapı; minaresi, heybetli kapıları, revakları, şadırvanı ve olağanüstü taş süslemeleriyle görülmeye değer.

One day, the last king of Babel, Nabuna'id, saw in a dream that if he had a temple dedicated to the Moon God, Sin, symbol of protectiveness, eternity and abundance, he would be the king of all lands. Years ago, there was a stone column with script telling the story of the king's dream, the commitment made to him and his triumphs can be found at the entrance of the inner gate in the inner court of Harran Grand Mosque, built on the Sin temple by Umayyad Khalifa Mervan II. This structure, otherwise known as Firdevs Mosque, is worth seeing for its minaret, impressive gates, cloisters, water fountain and extraordinary stone decorations.

Harran: İnançların Yöneldiği Mekanlar

The Place Where Faiths Turn

12. yüzyılda Harran'da yaşayan ünlü İslâm bilgini Şeyh Hayat el-Harranî, vefatından sonra yaptırılan Harran Ulu Camii yakınındaki türbede yaklaşık 800 yıldır halk tarafından hürmetle ziyaret ediliyor. Türbeye yakın bir ziyaret noktası da Yakup'un Kuyusu -diğer adıyla Rebeka'nın Kuyusu'dur. Yolculara gösterilen iyilikseverlik duygusu etrafında örülen bir evliliğin, içinde Hz. İshak ve Hz. Yakup peygamberlerin de yer aldığı efsanenin mekânıdır.

Harran'ın bitişiği olan İmam Bakır köyüne de adını veren mekândaki herhangi bir kayıt bulunmayan mezarda ise, İmam Zeynelabidin'in oğlu ve On iki İmam'dan beşincisi olan İmam Muhammed Bakır'ın yattığına inanılıyor.

The shrine of Sheik Hayat el- Harranî, the famous Islamic scholar who lived in Harran in the 12th century, was built after his death near Harran Ulu Mosque and people have respectfully visited him for almost 800 years since. Another attraction close to this shrine is the Well of Yacoup, otherwise known as the Well of Rebeca. This is the place of a marriage made around kindness shown to travelers and a myth including Prophet Ishak and Yacoup.

It is believed that contained in the tomb, located in Imam Bakar village next to Harran, lies the son of Imam Zeynelabidin and Imam Muhammed Bakır, the fifth of Twelvers.

Abbasi Halifesi Me'mun bu bölgeden geçtiğinde Bereketli Hilâl'in son putperestleri olan Harran halkının bir bölümüne, Kur'an'da anılan dinlerden birine geçmedikleri takdirde yok edileceklerini söyler. Halk, Sabiîliği seçer ancak Ay tanrısı inancını uzun yıllar sürdürür. Ta ki Moğol istilâsıyla Harran'la birlikte tarih sahnesinden silinene dek.

When Abbasid Khalifa Me'mun came across this region, he told some people of Harran who were the last worshippers of idols in the Fertile Hilal region that they would be destroyed if they did not change to the religions mentioned in the Quran. The people chose Sabian but continued believing in the Moon God for many years until it disappeared with Harran after the Mongolian invasion.

Harran: Putperestlikten Sabiîliğe

From Idol Worship To Sabian

Harran: Kadim Kervan Yolunda Paganizmin İzleri

Traces of Paganism In Ancient Caravan Route

Harran'dan Musul'a giden kervan yolu üzerinde bulunan; taşların peynir dilimleri gibi kesilmesinden oluşmuş mağara ve tünellerle kaplı Bazda Mağaraları, kitâbesinde binanın yapımını engelleyenlerin lânetlendiği Hanel Ba'rur Kervansarayı, yeraltı mağaralarıyla Kapadokya'yı hatırlatan Şuayp Şar Harabeleri, Soğmatar'da Hz. Musa'nın âsasıyla taştığına inanılan kuyu ve Paganizmi hissettiren kalıntılar Harran tarihinin ilgi çekici eserlerini ifade eder.

One of the most interesting historical sites in Harran are the Bazda Caves. The caves and tunnels, an ancient quarry, features large stones that appear like slices of cut cheese. Nearby, engraved in the epitaph of the Hanel Ba'rur Caravanserai is an inscription which warns that anyone who prevents the construction of the building will be cursed. Also found in the region are the Şuayp Şar Ruins which contain the remains of many Roman-style houses, each containing a courtyard and well. It is also believed to be here where Moses received his legendary staff from his father in-law, Prophet Jethro.

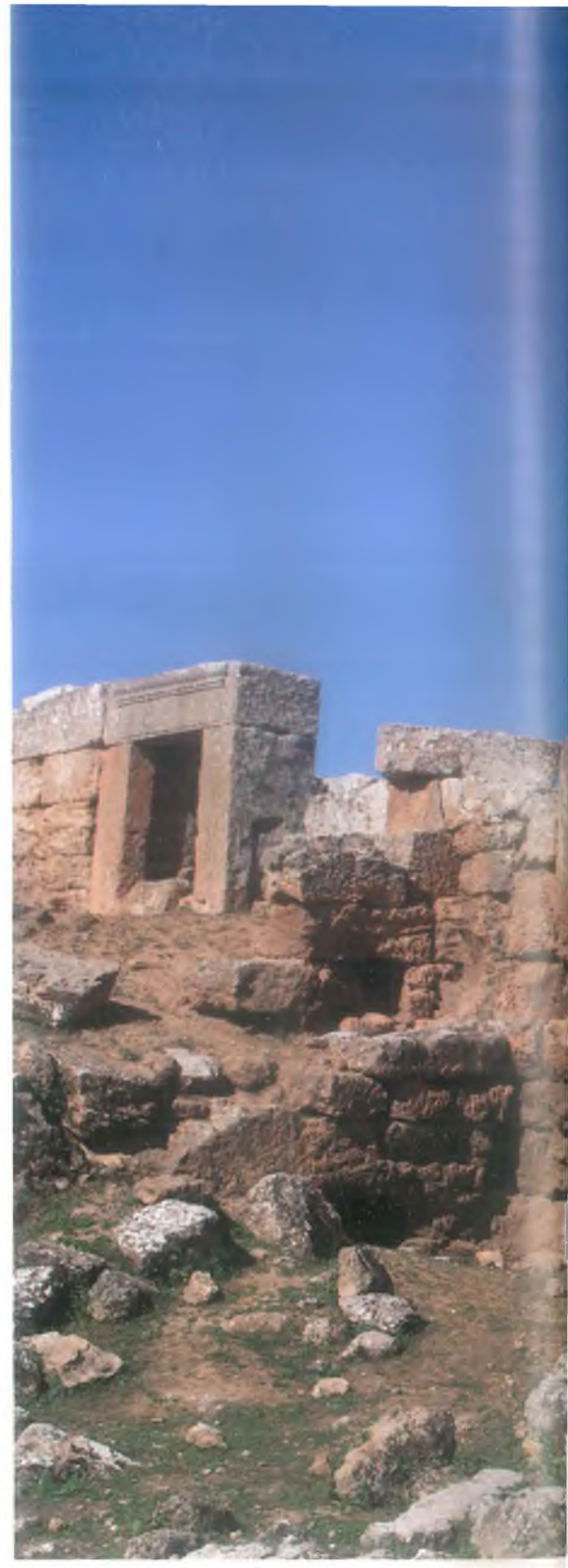

Milâdın ilk yüzyıllarına ait Soğmatar'daki yazıtların anlattığı sunak, Ay tanrısı Sin'in bir rölyefinin de yer aldığı bir açık hava tapınağı gibidir. Pognon Mağarası olarak bilinen Sin Tapınağı ile gezegenleri temsil eden tapınak ya da anıt mezar olduğu halen tartışmalı yedi adet yapı, inanç dünyasının derinliklerine sürükler. Harran'da, Hanelba'rur'da ve Soğmatar'da yaz akşamları lâcivert gökyüzü yere o kadar yakın görünür ki, elinizi uzatıp Ay'ı ve yıldızları kucaklayabileceğiniz hissini verir. Ve bu ihtişam, bölgenin Ay tanrısıyla olan serüvenini gözler önüne serer.

Along the caravan route from Harran to Mosul are the nearby ruins of Soğmatar, an altar which is described in epitaphs as dating back to the first centuries. The ruins contain an underground temple, also known as "Pognon Cave", dedicated to the worship of the Moon God, Sin. Surrounding the hill are seven buildings, believed to be mausoleums that represent five planets and the sun and the moon. In this site, visitors will be immersed in the mysteries of paganism. The blue sky of the summer nights at Harran's Hanelba'rur and Soğmatar appears so close to the earth that visitors will feel as if they can touch the moon and the stars. The magnificence of this night sky is evidence of the region's connection with the Moon God.

Harran: Harran'ın Kerpiç Evleri

Houses of Harran

Şöhreti sınırları aşan çok sayıda bilim adamına ev sahipliği yapan Harran'da; konik kubbeli geleneksel evlere sahip sur içi bölgesi ile Harran Ovası'ndaki yüzlerce höyükteki kazı ve araştırmalar kuşkusuz ki insanlık tarihine ışık tutacak değerde.

Harran has hosted several famous scientists whose excavations and research in the walled city centre have revealed traditional houses with conical domes and in the Harran Plain, hundreds of mounds which will undoubtedly provide an insight into the history of mankind.

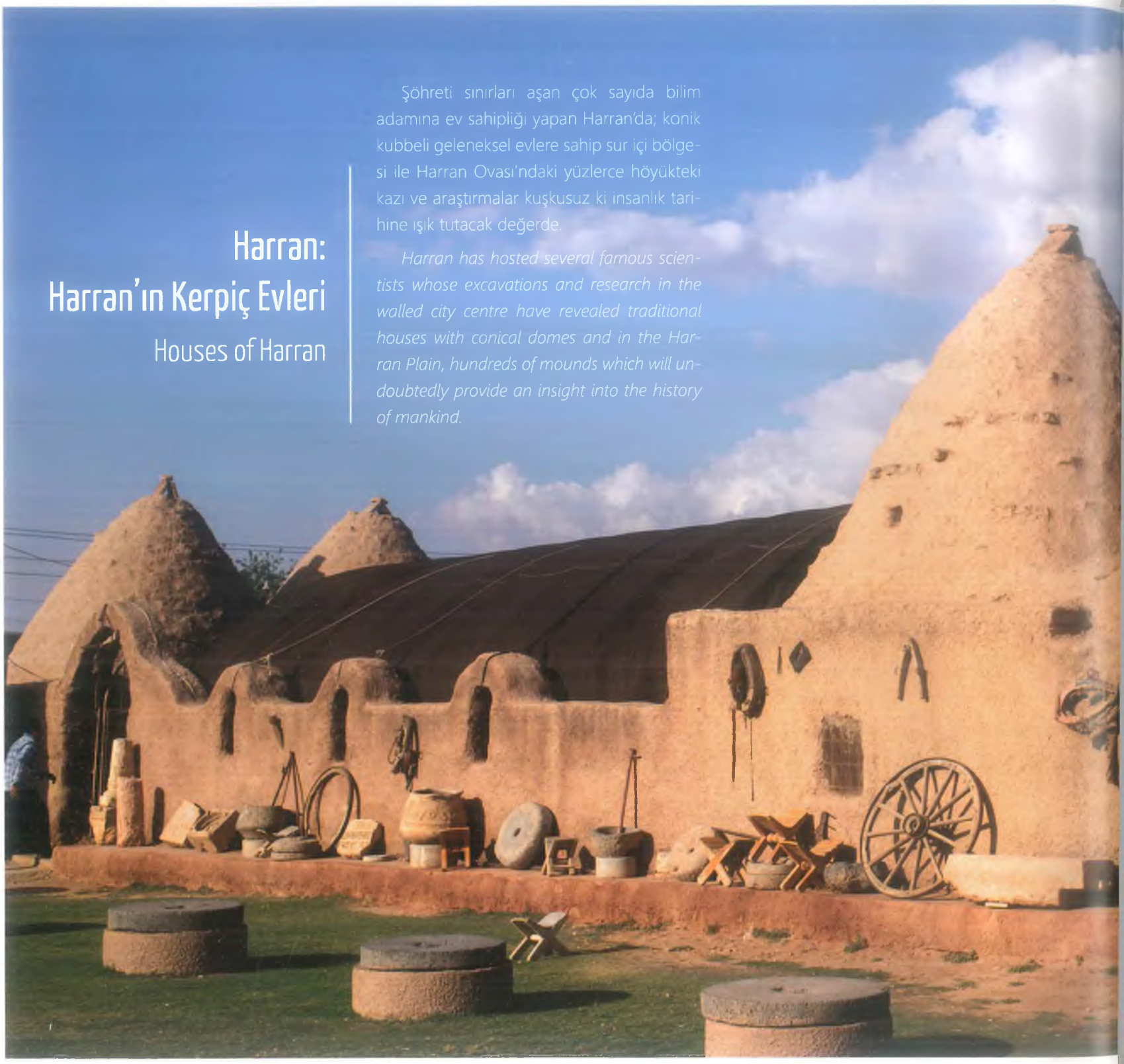

Viranşehir: Kervan Yolu Konakları

Caravan Route Mansions

Harran'dan Soğmatar'a oradan kuzeydoğuya giden kervan yolu üzerindeki müstahkem yapılardan olan Viranşehir'deki Çimdinkale, bir tür askeri garnizon ve ikmal noktasıdır. Dört tarafı hendekle çevrili kalenin Eyyubiler zamanına ait olduğu tahmin ediliyor.

The fortified buildings of Çimdinkale, in Viranşehir, are a kind of a military post and supply point along the caravan route from Harran to Soğmatar and the northeast. The castle is surrounded by trenches that are estimated to date back to Ayyubid time.

Viranşehir: Keşfedilmeyi Bekleyen Yapılar

Buildings Waiting To Be Discovered

Yolbilen köyündeki mozaikli Roma mezarı, Aynsaraç, Gürpınar ve Cinaz köylerindeki kaya mezarları, Akkese köyündeki kaya kilisesi; Yolbilen, Yücelen ve Akkese köylerinde bulunan ve keşişlerin inzivaya çekildikleri mağaralar, Viranşehir Martyrion'u ve yüzlerce höyük geçmişi geleceğe taşımak için günleri yıllara ekliyor.

With a mosaic Roman grave in Yolbilen, rock graves in Aynsaraç, Gürpınar and Cinaz, a rock church in Akkese, caves where monks would retreat in Yücelen and Akkese, Martyrion in Viranşehir and hundreds of mounds that still stand, Urfa carries a sense of bringing the past to the future.

Viranşehir:
Dua ve Şükür Mekanları

Tombs of Prayer and Grace

Viranşehir yolu üzerindeki Hz. Eyyub Türbesi, yanındaki Hz. Elyasa Türbesi ile birlikte, sabır ve şükür dualarının paylaşıldığı, bölgenin en fazla ziyaretçi çeken inanç merkezi.

The tomb of the Prophet Ayyub, by Viranşehir Road, is a faith centre where prayers of patience and grace are shared. The tomb attracts a high number of visitors along with the Tomb of Prophet Elyasa located next to it.

Millî Aşireti reisi ve çöllerin emiri olarak isim yapan İbrahim Paşa'nın (19.yüzyıl), Sultan II. Abdulhamit'in kurduğu Hamidiye alaylarında kumandan olduktan sonra yerleştiği Viranşehir'deki konak, dönemin sivil mimari özelliklerini günümüze taşır.

The mansion in Viranşehir into which İbrahim Paşa, leader of the National Tribe and Commander of the Deserts in the 19th century moved after he became commander of the Hamidiye troops of Abdulhamid II, displays features of civil architecture from the historical times right through to present day.

Viranşehir:
Dev Aşiret Çadırlarından Taş Konaklara

From Great Tribal Tents To Stones

Birecik: Anadolu'ya Açılan Kapı

Gateway To Anatolia

Suriye'nin kuzeyinden Anadolu'ya uzanan kara yolları ile Fırat Nehri'nden Basra Körfezi'ne nehir yoluyla gerçekleşen askeri ve sivil taşıma nedeniyle Birecik, tarih boyunca hem ekonomik hem stratejik değerini korumuş noktalardan biri. İlçe sınırları içindeki Hacınebi köyünde yapılan kazılardaki buluntular MÖ 4000'e dek uzanır. Osmanlı döneminde tersaneleriyle ünlü yerleşim, yapımı dört yıl süren ve 1956 yılında tamamlanan zarif köprüsü ile bölgeyi kara yoluyla Anadolu'ya bağlar.

Birecik has maintained its economic and strategic value throughout history due to its location along the roads from the north of Syria to Anatolia and where military and civil transportation passed along the Euphrates River to the Persian Gulf. The finds obtained in excavations carried out in Hacınebi village date back to 4000 B.C. The settlement, which was famous for shipyards during the Ottoman period, connects the region to Anatolia via a highway with elegant bridge, whose construction took four years and reached completion in 1956.

Moğol istilasından kurtulmuş olan ve karadan hendeklerle ayrılan doğal bir tepe üzerinde yükselen Birecik'in eski kalesi Memlûk döneminin onarım izlerini taşır. Güney, doğu ve kuzeyden şehri saran ve hâlâ temelleri görülen surlara ise Dışkale adı verilir.

The old castle of Birecik, saved from the invasion of the Mongolians and rising on a natural hill, is separated from the land with trenches. The castle bears traces of restoration from the Mameluke period. The walls surrounding the city from the south, east and north and whose foundation can still be seen are called dışkale or "outer walls".

Birecik: Işıldayan Kıyılar

The Shiny Coast of Birecik

Son 25-30 yıl içinde mimari eserlerinde belirgin tahribat yaşamış olan Birecik, Fırat Nehri boyunca uzanan zarafet dolu yalılarını da kaybetmiş durumda. Camileri, mescitleri, tekkeleri, hanları, hamamları, konaklarıyla tipik bir Osmanlı şehri görünümüne sahip ilçe; fıstık, erik, dut bahçeleriyle de ünlü.

The architectural works of Birecik have been significantly destroyed in the last 25-30 years with elegant waterside residences along the Euphrates River now lost. The classical Ottoman district, with its mosques, praying rooms, lodges, caravanserais, baths and mansions is famous for pistachio, plum and mulberry gardens.

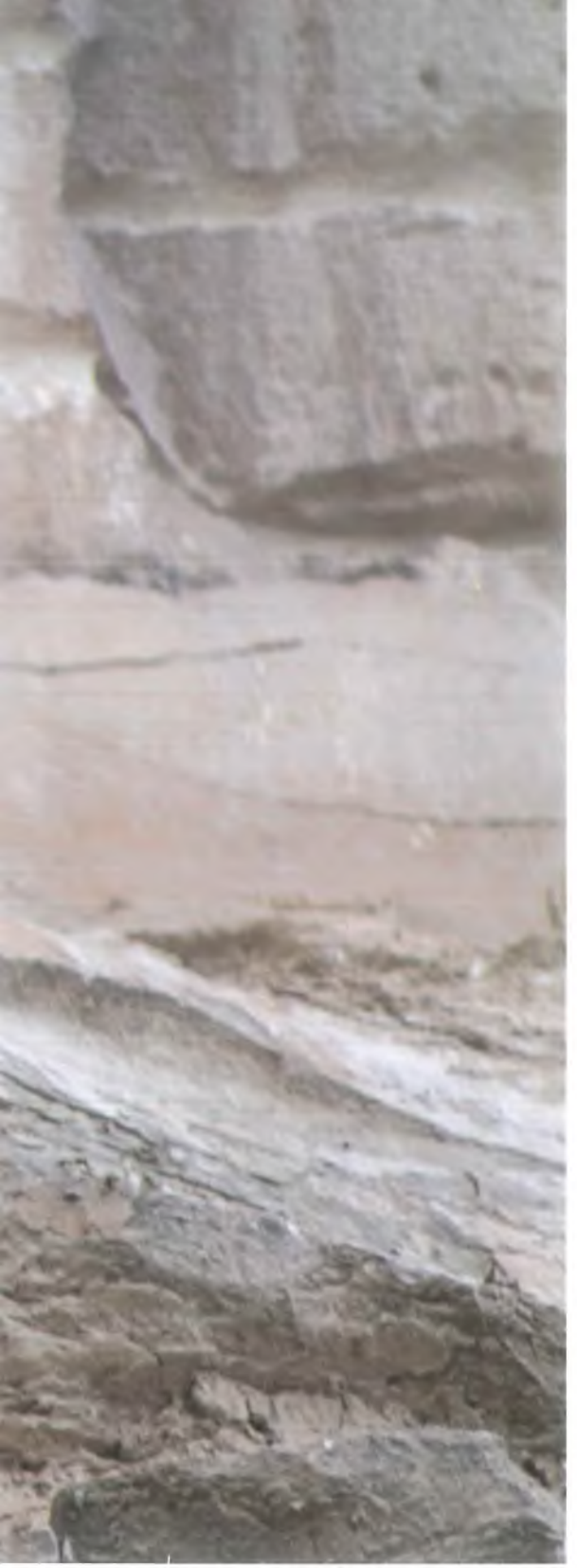

Birecik:
Kelaynakların Sırrı
The Secrets of the Bald Ibis

Çöl çekirgeleri 60 yıl kadar önce Suriye üzerinden gelip Urfa'nın gökyüzünü kızıl bir örtüye çevirip sonrasında Birecik tarafına yönelmişlerdi. O dönem tedbir amaçlı kullanılan tarımsal ilaçlar göçmen kelaynak kuşlarının yaşam alanını tehdit etti. Nesli tehlike altında olan kuşlar, 1977 yılında kurulan Birecik Kelaynak Üretme İstasyonu'nda doğal yaşamlarını sürdürmeleri için koruma altına alındı.

Dünyada sadece Fas'ı ve önemli göç yolları üzerinde bulunan ülkemizi tercih eden kelaynaklar Birecik ilçesinin kayalık alanlarında içlerinde göç yollarının sırlarını taşıyarak yaşamlarını sürdürüyorlar. Başlarının üzerinde bulunan tüylerden dolayı bu adı alan ve eşleri öldüğünde kayalıklardan atlayıp intiharı seçen kelaynaklar bugün doğal hayatı koruma çalışmalarının simgesi haline gelmiş durumda.

Around 60 years ago, desert locusts from Syria turned the Urfa sky red, moving towards Birecik. Agricultural pesticides used at that time as a precaution, threatened the habitat of the migratory bald ibis. To help the endangered birds survive, they were placed under protection at the Birecik Bald Ibis Breeding Centre, established in 1977.

The bald ibis, which prefers to stay in Morocco and Turkey in their important migration routes, maintain their lives and the secrets of migration inside the rocky areas of Birecik. The bald ibis gets its name from its characteristic head, and commits suicide by jumping off its rocky perch when its partner dies, further prompting the need for their protection.

Halfeti: Masal Şehir Artık Yavaş Şehir

Halfeti: A Fairytale Chitta Slow Town

GAP Projesi kapsamında Fırat kıyısındaki aşağı mahalleleri Birecik Barajı gölü altında kalan ilçenin büyük bölümü Yeni Halfeti adıyla nehirden uzak bir noktaya taşındı. Eski Halfeti'nin yüksek yamaçlarındaki mahalleler ise bugün "yavaş şehir" unvanıyla, Fırat Nehri'ne bakan kesme taşlı kendine özgü yapılarıyla turist akınına uğruyor.

With a large part of a district containing neighbourhoods alongside the Euphrates River becoming submerged under a lake created as a result of the building of the Birecik Dam under the Southeastern Anatolia Project (GAP), a "New Halfeti" has been created away from the river and high on the slopes of Old Halfeti. Designated a "slow town" (chitta slow) the town attracts an influx of tourists intent on seeing its unique stone buildings and capturing the views of the Euphrates River.

Ay ışığında Fırat Nehri'nin gümüş bir kemer gibi belinden sardığı Halfeti masal gibi bir şehirdir. Baharla birlikte nehrin kenarında erikler, nar çiçekleri, kızarmış fıstık salkımları, zeytin çiçekleri ağaç dallarına üşüşür; çiçekler baygın kokularını sokaklara salar, Halfeti'nin ünlü "Karagül"ünü görücüye çıkarır.

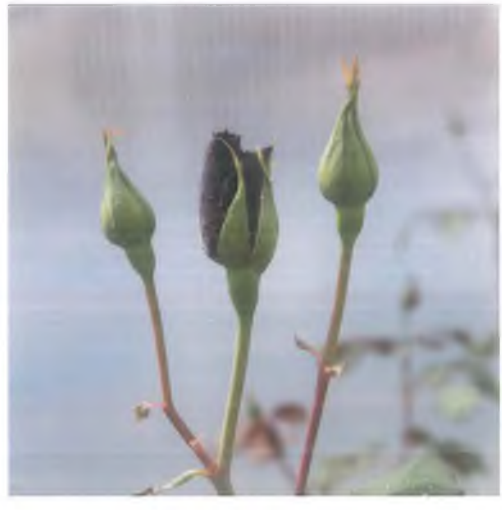

Circling the Euphrates River in the moonlight like a silver belt, Halfeti was a town like fairytales of past. Plum, pomegranate, pistachio and olive flowers grow in abundance on the riverside with their spring flowers used to give off a smell onto the streets where the famous "black rose" of Halfeti was once seen.

Halfeti:
Karagül
The "Black Rose" of Halfeti

Halfeti: Taş Konaklara Saklanmış Hüzünler

Sorrows Hidden In Stone Mansions

Akşam güneşinde eyvanlı taş konaklardan seyrine doyum olmayan Fırat Nehri'nde süzülen teknelerin uğrak noktası Savaşan köyü ile Çekem mahallesi kara yolu bağlantısı kesildiği için terk edilmiş ve özgün mimarisiyle saklı bir kent görünümündedirler.

During sunset, one can never get bored watching the boats glide along the Euphrates river, from the stone mansions with iwan outdoor arches to Savaşan village and Chekem neighbourhood, hidden towns with unique architecture looking abandoned as a result of being disconnected from the highway.

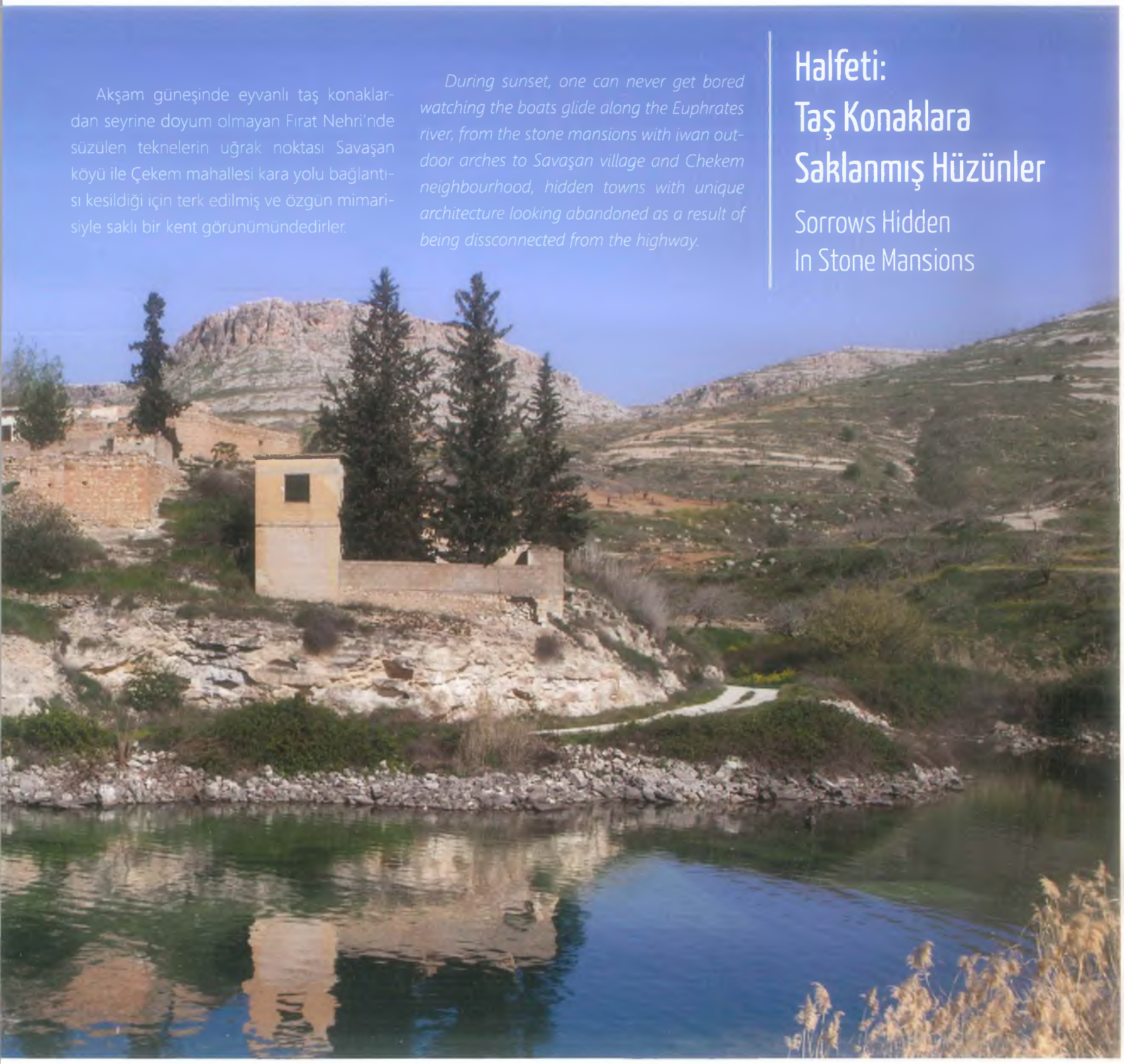

Halfeti: Rumkale'de Büyülenen Bakışlar

The Capitvating Sight of Rumkale

Tekneler köye doğru kıvrıldığında yüksek kayalar üzerinde heybetle duran ve Halfeti ile Yavuzeli ilçelerinin sınırında bulunan Rumkale ise insanı büyüleyip yüzyıllar öncesine götürüyor.

When the boats sweep into the village, the grandiose Rumkale, standing on high rocks at the border of Halfeti and Yavuzeli, fascinates and sends one back in time centuries ago.

Siverek: Ticaret Yollarının Merkezi

Center of Trade Routes

Bir yanı Fırat Nehri'ne, bir tarafı çöle açılan Siverek; ticaret yolları üzerindeki konumuyla tarih boyu pek çok imparatorluk ve devlet arasında paylaşılamaz. Bizans idaresi altındayken tamamlanmış olan kalesi sürekli el değiştirir. Padişah Yavuz Sultan Selim ile birlikte Osmanlı hâkimiyetine geçen Siverek uzun süreli bir idarî sükûnete kavuşur.

Siverek, which opens up to the Euphrates River on one side and the desert on the other, could not be shared between empires and states throughout history due to its location alongside trade routes. The castle that was completed under Byzantine rule has changed hands continuously. Falling under the rule of the Ottoman Empire with Selim the Grim, Siverek has enjoyed administrative tranquillity ever since.

Siverek:
Siverek'in Kara Taşları
Black Stones of Siverek

Siverek, mimari eserleriyle tipik bir Osmanlı şehri görünümündedir. Yalnızca camileri, türbeleri, hamamları, köprüleri, çeşmeleri, hanlar ve çarşıları değil; "küççe" adı verilen dar sokakları çevreleyen incelikli taş işçiliğine sahip evleri ile de. Bu yapılarda çoğunlukla kara taş tercih edilir.

The architecture of Siverek gives the appearance of a classical Ottoman town. Not only due to its mosques, tombs, baths, bridges, fountains, caravanserais and bazaars, but also because of the küççe stone houses that line the narrow streets, of which it is the black stone that is preferred.

Siverek Ulu Camii 1574 tarihini taşıyan minaresiyle en eski cami olarak bilinir. Gülabibey Camii, Hasan Çelebi Camii, kalenin güneydoğusundaki Çeribaşı Hüseyin Camii, Hacı Ömer Camii, Haliliye ve Hamidiye camileri diğer önemli yapılardandır. Hacıpınar Çeşmesi, Selimpınar Köprüsü, tarihi çarşıların içinde konumlanan ve Siverek Kent Müzesi olmaya hazırlanan Gümrük Hanı, dikkat çeken diğer yapılar arasında sayılabilir. Eski hükümet sarayının yerine 1907 yılında yapılan yeni hükümet binası ve 1908 tarihli Gazipaşa İlkokulu gibi yapılar, son dönem Osmanlı mimarisi örnekleri olarak karşımıza çıkar.

The Siverek Grand Mosque is the town's oldest, with its minaret dating back to 1574. Gülabibey Mosque, Hasan Çelebi Mosque, Çeribaşı Hüseyin Mosque in the southeast of the castle, Hacı Ömer Mosque, Haliliye and Hamidiye mosques are also important places of worship. Hacıpınar Fountain, Selimpınar Bridge and Gümrük Caravanserai, located in the historical bazaars and under construction, are other prominent structures and serve as the Siverek City Museum. The new Government Hall, constructed in 1907 in place of the Old Government Palace and Gazipaşa Primary School established in 1908 are examples of the last period of the Ottoman Empire.

Siverek: Bir Osmanlı Şehri

Siverek Ottoman Town

Siverek: Takoran'ın Vahşi Doğası

The Takoran Wilderness

Dünyanın sayılı barajları arasında yer alan enerji ve sulama amaçlı Atatürk Barajı, Siverek'in batısından geçen Fırat Nehri üzerinde yer alır. Barajın yapımıyla Bakır çağı dönemine tarihlenen buluntulara sahip (bugün Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi'nde sergileniyor) Hassek Höyük ve Çavi Tarlası ile Siverek'in diğer pek çok köyü sular altında kalır. Ancak el değmemiş doğası ve cennet koylarıyla Fırat Nehri'nin kıvrımlarından taşan Takoran Vadisi barajın Siverek'e hediyesi olur.

Atatürk Dam, one of the most important dams in the world used for energy and irrigation, is situated on the Euphrates River flowing to the west of Siverek. With the construction of the dam, the Hassek Mound and Çavi Field – harbouring finds from the Bronze Age (now displayed in Şanlıurfa Archeological Museum) as well as many other villages of Siverek, have been submerged. Takoran Valley, however, overflowing from the winds of Euphrates River with its wild and picturesque bays, is a gift from the dam to Siverek.

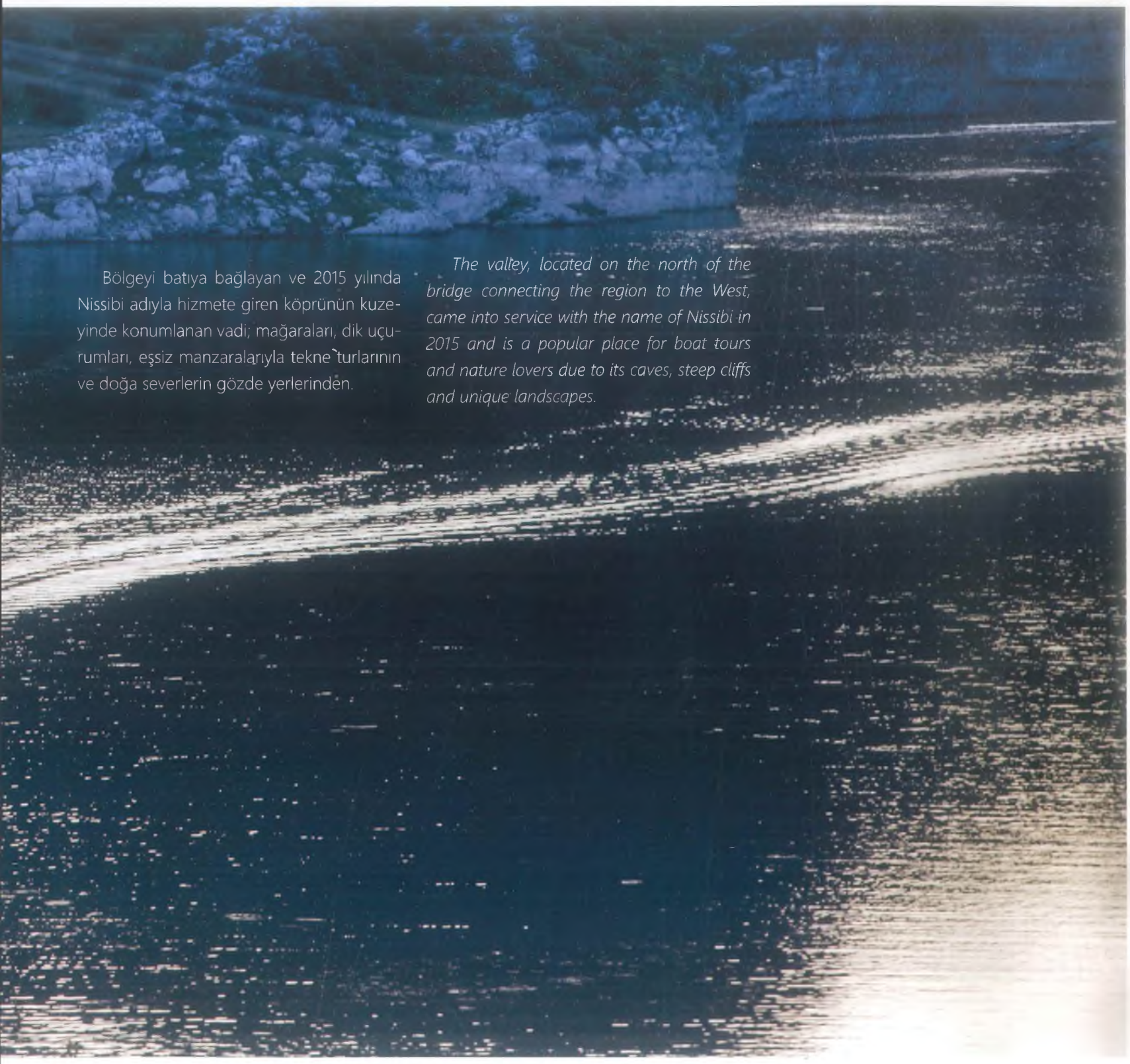

Bölgeyi batıya bağlayan ve 2015 yılında Nissibi adıyla hizmete giren köprünün kuzeyinde konumlanan vadi; mağaraları, dik uçurumları, eşsiz manzaralarıyla tekne turlarının ve doğa severlerin gözde yerlerinden.

The valley, located on the north of the bridge connecting the region to the West, came into service with the name of Nissibi in 2015 and is a popular place for boat tours and nature lovers due to its caves, steep cliffs and unique landscapes.

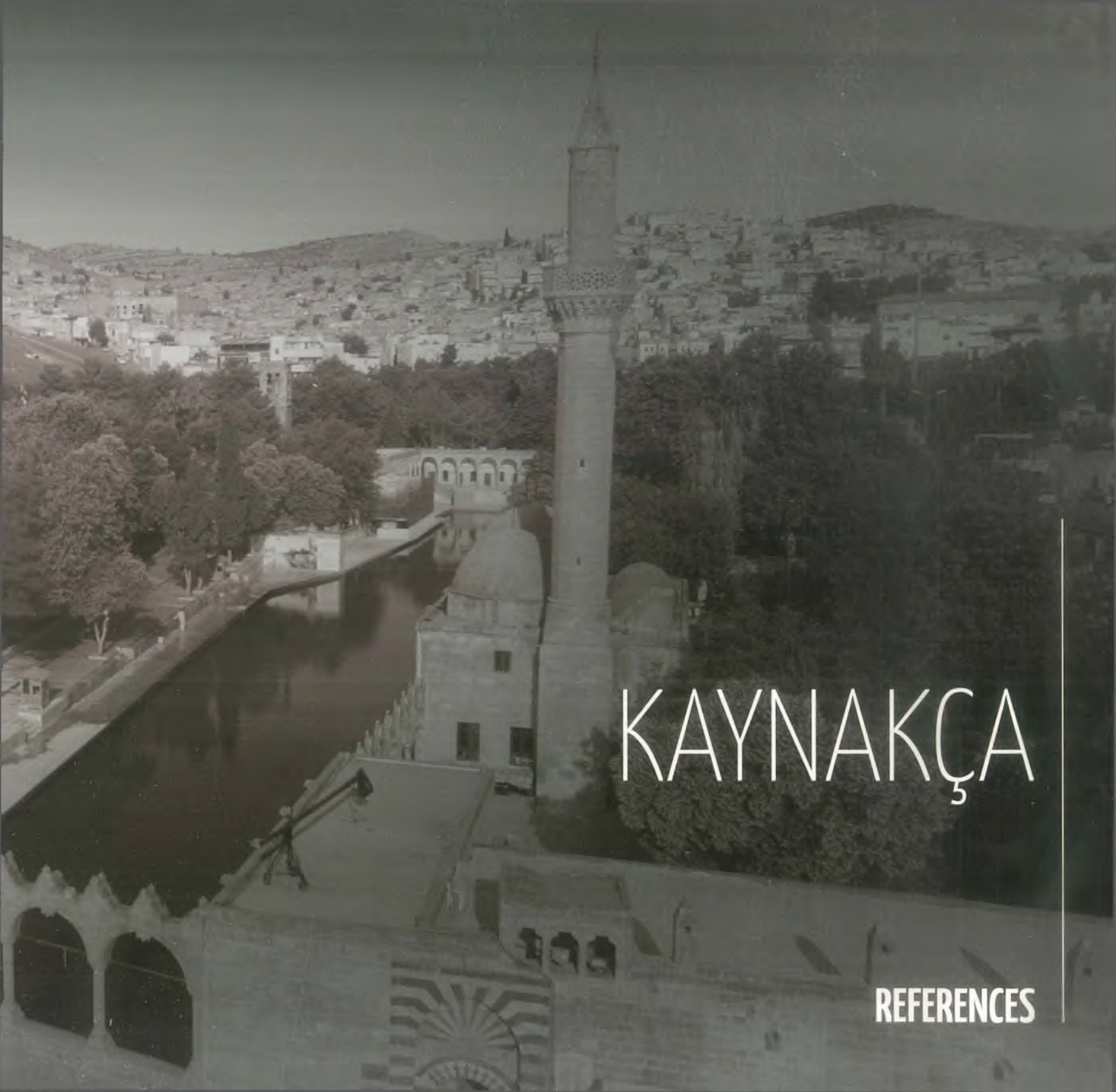

KAYNAKÇA

REFERENCES

- A.Naci İpek. İlimiz Şanlıurfa " Mecmualbahr" . Isparta 1985
- Abuzer Akbıyık, Şanlıurfa Sıra Gecesi. Şanlıurfa 2006
- Adil Saraç, Şanlıurfa Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü, Şanlıurfa 1987
- Afet İnan. Urfa'da 1917 de yapılmış M.Kemal Paşa Anıt Çeşmesi. Ank. 1975
- Ahmet Nezihi Turan. XVI Yüzyılda Ruha (Urfa) Sancağı. Şanlıurfa 2005.
- Aktan Müge Yılmaz, "Geleneksel Bir Sohbet Toplantısı" Urfa Sıra Geceleri. Ankara 2011.
- Ali Özek, Kur'an-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali, Türkiye Diyanet Vakfı. Ankara 1998
- Aynur Özfırat. Eski Çağda Harran. İstanbul 1994
- Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, İstanbul 1972
- Birecik Kaymakamlığı. Cumhuriyetimizin 75. Yılında Birecik
- C.Kürkçüoğlu, M.Akalın, S.Kürkçüoğlı, S.E.Güler. Şanlıurfa:Uygarlıkların Doğduğu Şehir. Ankara 2002
- Cihat Kürkçüoğlu. Birecik. Ankara 1996
- Cihat Kürkçüoğlu. Fotoğraflarla Evvel Zaman İçinde. Ankara 2011.
- Cihat Kürkçüoğlu. Şanlıurfa İli Camileri. Ankara 2013
- Cihat Kürkçüoğlu. Şanlıurfa Su Mimarisi. Ankara 1992
- Eckart Peterich, Küçük Yunan Mitologyası, Ankara 1959
- Ephrem-Isa Yousif. Dicle ve Fırat'ın Destanı. İstanbul 2004
- Ephrem-Isa Yousif. Mezopotamya'nın Yıldız Şehirleri. İstanbul 2011
- Evliya Çelebi Seyahatnamesi. İst.2006, 3.Cilt, 1. Kitap.
- H.Karabulut,M.Önal, N.Dervişoğlu. Haleplibahçesi Mozaikleri. İstanbul 2011
- Hanifi Düşmez, Öyküleriyle Urfa Türküleri, Urfa 1995
- Hasan İdikurt. Geçmişten Günümüze Viranşehir. Mersin, Tarihsiz
- İ.Halili Mahmutoğlu-Mehmet Mahmutoğlu.Bab El-Emir'den Yadigâr. Urfa 2015
- J.B.Segal. Edessa (Urfa) Kutsal Şehir. İstanbul 2002
- Jean Bottero. Gılgamış Destanı. İstanbul 2015
- Jean Bottero. Mezopotamya. Ankara 2003
- Kitabı Mukaddes.İstanbul 1981
- Klaus Schmidt "Taş Çağı Avcılarının Gizemli Kutsal Alanı" Göbeklitepe. İstanbul 2007
- Lütfiye Akalın, Tandırlıktan Gelen Lezzet. Ankara 2016
- Mahmut Karakaş, Şanlıurfa ve İlçelerinde Kitabeler, Konya 2012
- Mahmut Karakaş. Urfa'da Tasavvuf İzleri. Ankara 2017
- Mar-Yeşua. Vakayi'name – İstanbul 1958
- Mehmet Çelik. Edessa'dan Urfa'ya . Ankara 2007
- Mehmet H. Öcal. Özellikleri ve Güzellikleriyle Çiğköfte. Urfa 1997
- Mehmet Kurtoğlu. Urfa Efsaneleri. İstanbul 2005
- Mehmet Oymak, Urfa ve Hz. Eyyub, Şanlıurfa 2005
- Mehmet Önal, Urfa-Edessa Mozaikleri, Zonguldak 2017.
- Mehmet Özbek, Urfa Türkülerinin Dil ve Anlatım Özellikleri. Ankara 2013
- Mehmet Özbek. Folklor ve Türkülerimiz. İstanbul 1975
- M. Emin Ergin, İsot Medeniyeti. Urfa 2008
- Muazzaez İlmiye Çığ. İbrahim Peygamber. İst. 1997
- Mustafa Ayataç, Peygamberler Şehri Urfa. İstanbul 1988
- Mustafa Bengisu. Urfa İlinin Coğrafyası. 1968
- Müslüm Akalın. Milli Mücadelede Urfa. Urfa 2007
- Necati Aydınlı, Urfa Türküleri ve Öyküleri, İstanbul 2008
- Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler. İstanbul 2012
- Özdem Filiz (Ed.). Uygarlıklar Kapısı Urfa. İstanbul 2002
- R.Mızrak, M.H.Öcal,S.E.Güler. Urfa'nın Etrafı. Ankara 2002
- R.Özgültekin,E.Akman,H.Demirbağ,Kadir Sun. Tarih ve Kültürüyle Siverek. Ankara 2003
- R.Özgültekin,E.Akman,H.Demirbağ. Dünden Bugüne Siverek. Konya 1997
- Reşit Rastgeldi. Hazreti İbrahim ve Urfa. İstanbul 1976
- S.N.Kramer. Tarih Sumerde Başlar. Ank. 1995
- Sabri Yazar. "Ayetler Işığında" Halilürrahman İbrahim Aleyhisselam. İstanbul 1985
- Sadettin Özçelik, Urfa Merkez Ağzı. Ankara 1997
- Sedat Benek, Bazalt Karakterli Şehir Siverek. 2013
- Selahaddin E. Güler. Hz. İbrahim. Urfa 2007
- Selahattin E. Güler. Şanlıurfa Yazıtları. İstanbul 2014
- Şanlıurfa Müzesi Arkeolojik Eser Kataloğu, Şanlıurfa 2017
- Şaziye Karlıklı (Ed.). Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa. İstanbul 1998
- Şinasi Gündüz, Anadolu'da Paganizm Antik Dönemde Harran ve Urfa. İstanbul 2015
- Şinasi Gündüz. Sabiiler. İstanbul 2006
- Tahir Öğüt. 18-19.YY.da Birecik Sancağında İktisadi ve Sosyal Yapı. Ankara 2013
- Yusuf Ziya Keskin (Ed.). Geçmişten Günümüze Şanlıurfa'da Dinî Hayat, Ankara 2011
- Zahide Akkoyunlu. Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Ankara 1989
- Zuhal Karahan Kara-A.Cihat Kürkçüoğlu. Adım Adım Viranşehir. Şanlıurfa 2005

Süreli Yayınlar:

- Demokrat Urfa Gazetesi
- Halep Salnameleri, H.1319, 1323,1324.
- http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ademin cenneti
- http://www.milliyetsanat.com/haberler/diger/dallas muzesi orpheus mozaigini iade etti
- ŞURKAV Şanlıurfa Kültür Eğitim Sanat Araştırma Vakfı Dergisi
- Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi
- Urfa Halkevi Bülteni 1936
- Urfa Hakkında Salname İst. 1927

- A.Naci İpek. Our City Şanlıurfa " Mecmualbahr" . Isparta 1985
- Abuzer Akbıyık, Şanlıurfa Sıra Nights. Şanlıurfa 2006
- Adil Saraç, Şanlıurfa Proverbs and Idioms Dictionary, Şanlıurfa 1987
- Afet İnan. M.Kemal Paşa Monument Foundation Constructed in Urfa in 1917. Ank. 1975
- Ahmet Nezihi Turan. Ruha (Urfa) Flac in XVI Century. Şanlıurfa 2005.
- Aktan Müge Yılmaz, "A Traditional Conversation Meetings" Urfa Sıra Nights. Ankara 2011.
- Ali Özek, Koran and Its Annotated Signification, Turkish Religious Foundation. Ankara 1998
- Aynur Özfırat. Harran in Ancient Times. İstanbul 1994
- Azra Erhat, Mythology Dictionary, İstanbul 1972
- Birecik District Governorship. Birecik in the 75th year of the Republic
- C.Kürkçüoğlu, M.Akalın, S.Kürkçüoğlı, S.E.Güler. Şanlıurfa: A city where civilizations were born. Ankara 2002
- Cihat Kürkçüoğlu. Birecik. Ankara 1996
- Cihat Kürkçüoğlu. Once Upon a Time with Pictures. Ankara 2011.
- Cihat Kürkçüoğlu. Mosques of Şanlıurfa. Ankara 2013
- Cihat Kürkçüoğlu. Water Architecture of Şanlıurfa. Ankara 1992
- Eckart Peterich, Greek Mythology, Ankara 1959
- Ephrem-Isa Yousif. The Epic of Dicle and Fırat. İstanbul 2004
- Ephrem-Isa Yousif. The Star Cities of Mesopotamia. İstanbul 2011
- Travel Book of Evliya Çelebi. İst.2006, Volume 3, Book 1.
- H.Karabulut,M.Önal, N.Dervişoğlu. Mosaics of Haleplibahçesi. İstanbul 2011
- Hanifi Düşmez, Urfa Folk Songs with Stories, Urfa 1995
- Hasan İdikurt. Viranşehir From Past to Present. Mersin, Nd
- İ.Halili Mahmutoğlu-Mehmet Mahmutoğlu. A Reminiscence from Bab El-Emir. Urfa 2015
- J.B.Segal. Edessa (Urfa) Sacred City. İstanbul 2002
- Jean Bottero. Epic of Gilgamesh. İstanbul 2015
- Jean Bottero. Mesopotamia. Ankara 2003
- Holy Scripture. İstanbul 1981
- Klaus Schmidt "Mysterious Sacred Area of Stone Age Hunters" Göbeklitepe. İstanbul 2007
- Lütfiye Akalın, Taste Coming Grom Tandoori. Ankara 2016
- Mahmut Karakaş, Epitaphs in Şanlıurfa and Its Districts, Konya 2012
- Mahmut Karakaş. Traces of Sufism in Urfa. Ankara 2017
- Mar-Yeşua. Chronicle – İstanbul 1958
- Mehmet Çelik. From Edessa to Urfa. Ankara 2007
- Mehmet H. Öcal. Çiğköfte with its features and beauty. Urfa 1997
- Mehmet Kurtoğlu. Urfa Myths. İstanbul 2005
- Mehmet Oymak, Urfa and Prophet Eyyub, Şanlıurfa 2005
- Mehmet Önal, Urfa-Edessa Mosaics, Zonguldak 2017.
- Mehmet Özbek, Language and Expression Characteristics of Urfa Folk Songs. Ankara 2013
- Mehmet Özbek. Folklore and Folk Songs. İstanbul 1975
- M. Emin Ergin, Urfa Pepper Civilization. Urfa 2008
- Muazzaez İlmiye Çığ. Prophet Abraham. İst. 1997
- Mustafa Ayataç, Urfa: City of Prophets. İstanbul 1988
- Mustafa Bengisu. Geography of Urfa. 1968
- Müslüm Akalın. Urfa in the War of Independence. Urfa 2007
- Necati Aydınlı, Urfa Folk Songs and Tales, İstanbul 2008
- Oymak Tribe and Communities in Ottoman Empire. İstanbul 2012
- Özdem Filiz (Ed.). Urfa: Gate of Civilizations. İstanbul 2002
- R.Mızrak, M.H.Öcal,S.E.Güler. Around Urfa. Ankara 2002
- R. Özgültekin, E. Akman, H. Demirbağ, Kadir Sun. Siverek with its History and Culture. Ankara 2003
- R.Özgültekin,E.Akman,H.Demirbağ. Siverek From Past to Present. Konya 1997
- Reşit Rastgeldi. Abraham and Urfa. İstanbul 1976
- S.N.Kramer. History starts in Sumerian. Ank. 1995
- Sabri Yazar. "In the light of verses" Halilürrahman Abraham Aleyhisselam. İstanbul 1985
- Sadettin Özçelik, Urfa Central Dialect. Ankara 1997
- Sedat Benek, Siverek: Basalt Charateristic City. 2013
- Selahaddin E. Güler. Prophet Abraham. Urfa 2007
- Selahattin E. Güler. Şanlıurfa Epigraphs. İstanbul 2014
- Şanlıurfa Museum Archeological Work Catalogue, Şanlıurfa 2017
- Şaziye Karlıklı (Ed.). Şanlıurfa: A City Reborn with Water. İstanbul 1998
- Şinasi Gündüz, Paganism in Anatolia Harran and Urfa in Ancient Times. İstanbul 2015
- Şinasi Gündüz. Sabians. İstanbul 2006
- Tahir Öğüt. Economic and Social Structure in Birecik in 18-19th century. Ankara 2013
- Yusuf Ziya Keskin (Ed.). Religious Life in Şanlıurfa From Past to Present, Ankara 2011
- Zahide Akkoyunlu. Architectural Characteristics of Traditional Urfa Houses, Ankara 1989
- Zuhal Karahan Kara-A.Cihat Kürkçüoğlu. Step-by-step Viranşehir. Şanlıurfa 2005

Periodicals:

- Democrat Urfa Newspaper
- Aleppo Yearbooks, H.1319, 1323,1324.
- http://www.hurriyet.com.tr/gundem/ademin cenneti
- http://www.milliyetsanat.com/haberler/diger/dallas muzesi orpheus mozaigini iade etti
- ŞURKAV Şanlıurfa Culture, Education, Art Research Foundation Journal
- Turkish Religious Foundation Encyclopedia
- Urfa Community Center Bulletin 1936
- Yearbook about Urfa İst. 1927

BAŞLANGICIN TARİHİ

ŞANLIURFA

HISTORY OF THE BEGINNING

Tarihi binlerce yıl
öncesine uzanan Şanlıurfa ev
sahipliği yaptığı birçok uygarlığın şekillen-
dirdiği dini ve geleneksel uygulamaların günü-
müze kadar varlığını koruduğu ender yerlerdendir.
Şanlıurfa'nın zengin tarihi, dini ve doğal zenginliklerini
kapsayan bu kitabın yapacağınız seyahatte size rehberlik
etmesini ve tadını çıkarmanıza yardımcı olmasını diliyoruz.

We believe that Şanlıurfa is a special place; not only in Turkey but in the world. Shaped by civilisations dating back thousands of years, religious and traditional practices are strongly maintained to this day. Appreciate, respect and celebrate what makes Şanlıurfa special, including its historical, religious and natural places, and you will be sure to make your travel experience to Şanlıurfa a great one!

Bu yayın Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti'nin mali desteğiyle üretilmiştir.
Bu yayının içeriği sadece Üstlenici Firma'nın sorumluluğunda olup, hiçbir şekilde Avrupa Birliği ve / veya Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.

This publication is produced with the financial assistance of the European Union and the Republic of Turkey.
The content of this publication is the sole responsibility of the Contractor and can in no way be taken to reflect the views of the European Union and/or the Ministry of Industry and Technology.